

Opinnäytetyö (AMK )

Sosionomi

ASOSTS14

2016

Laura Lahtinen

**ORANSSI APPELSIINI -  
KUVITETTU  
MUSIIKKIKIRJASTO  
VARHAISKASVATUKSEEN**

OPINNÄYTETYÖ (AMK / YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi

Joulukuu 2016 | 37 + 5

Helena Malmivirta

Laura Lahtinen

## ORANSSI APPELSIINI - KUVITETTU MUSIIKKIKIRJASTO VARHAISKASVATUKSEEN

Suomalaista varhaiskasvatusta pyritään kehittämään koko ajan. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää varhaiskasvatusta sekä omia työskentelytapojani kehittämällä kuvitettu musiikkikirjasto omaan ja päiväkodin henkilökunnan käyttöön.

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on mahdollistaa kaikille lapsille turvallinen kasvu ja kehitys. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelua ohjaavat varhaiskasvatuksen orientaatiot ja lapselle ominainen tapa toimia. Lasten oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa ja aikuisen myönteisellä läsnä ololla tiedetään olevan suuri vaikutus oppimistuloksiin ja kehitykseen. Aikuisen tehtävänä onkin huomioida lapsi yksilöllisesti ja erilaiset oppimistavat huomioiden. Taidekasvatuksen keinoin voidaan tukea lapsen identiteetin vahvistumista, oppia hyväksymään erilaisuutta ja sitä myötä myötätuntoa toisia kohtaan.

Tässä toimintatutkimuksessa kerättiin tietoa lasten oppimistapahtumista osallistuvan havainnoinnin keinoin ja tuotettiin musiikkikirjasto, jonka avulla voidaan tukea taidekasvatuksen keinoin monimuotoista oppimista sekä lasten kielellistä kehitystä. Musiikkikirjastoon kerättiin päiväkodissa käytettyjä lauluja, johon tehtiin laulujen sanoihin sopivat kuvitetut musiikkikortit. Laulut kerättiin yhdelle CD:lle. Musiikkikirjasto sisältää 24 laulua kuvituksineen.

Tämän tutkimuksen tuloksena syntyi kuvitettu musiikkikirjasto varhaiskasvatukseen. Tutkimuksen tuloksena voidaan pitää myös tutkijan ammatillista kasvua ja kykyä kehittää varhaiskasvatusta osana oman työyhteisöni kehittämistä.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, oppiminen, taidekasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social service

December 2016 | 37 + 5

Helena Malmivirta

Laura Lahtinen

# ORANGE ORANGE - ILLUSTRATED MUSIC LIBRARY TO EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Finnish early childhood education seeks to develop the whole time. The purpose of this thesis is to develop early childhood education, as well as their own working my actions through the illustrated music library on their own and kindergarten staff.

Purpose of Early childhood education is to secure growth and development to all children. Early childhood education contains early childhood education orientation and planning activities are guided by a child characteristic of the way to work. Children's learning will happen to interact with an adult and an adult in a positive present measures are known to have a large impact on learning outcomes and progress. The adult role is taken into consideration in the light of the different learning styles of child on an individual basis. Art education can be used to support the strengthening of the child's identity, learn to accept diversity and compassion towards others.

In this study researcher collected information about children's learning by means of observation and involved in the learning events. Researcher developed music library which by means of diverse learning of art education, as well as a children's linguistic development. Researcher collected into music library the kindergarten most used songs and researcher illustrated music cards. The songs were collected on a single CD. The music library consists of 18 songs and music cards.

The result of this study is a music library which can use in Early childhood education. As well as a result of the study can be considered also the researcher's professional growth and development of the capacity to develop early childhood education as a part of researchers work environment.

## KEYWORDS:

Early childhood education, learning, art education

# SISÄLTÖ

<b>1 JOHDANTO</b>	<b>6</b>
<b>2 LAPSEN KEHITYS</b>	<b>7</b>
2.1 Lapsi oppijana	7
2.2 Lasten yksilöllisten erojen huomioiminen	10
2.3 Kielellinen kehitys	11
2.4 Lapsen toimintaympäristö	13
<b>3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA</b>	<b>14</b>
3.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	14
3.2 Varhaiskasvatuksen orientaatiot	15
3.3 Lapselle ominainen tapa toimia	16
3.4 Lapsilähtöisyys ja osallisuuden tukeminen	17
<b>4 TAIDEPEDAGOGIIKKA</b>	<b>19</b>
4.1 Taidekasvatus	19
4.2 Kuvataidekasvatus	21
4.3 Musiikkikasvatus	22
<b>5 KUVITETTUN MUSIIKKIKIRJASTON TOTEUTUS JA TULOKSET</b>	<b>27</b>
5.1 Toimintatutkimus osana omaa työtäni	27
5.2 Havainnointia, kehittämistä ja toteutus	29
5.3 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu	34
5.4 Tulokset	35
5.5 Jatkotutkimusehdotukset	36
<b>6 PIENIN ASKELIN – YHDESSÄ OPPIEN</b>	<b>37</b>
<b>LÄHTEET</b>	<b>38</b>

## **LIITTEET**

Liite 1. Kielen kehitys ikävuosittain.  
Liite 2. Pikkukarhu runo.

## **KUVAT**

Kuva 1. Pikkukarhu runo päiväkodin seinällä. 30  
Kuva 2. Ulkomainen appelsiini. 31

## **KUVIOT**

Kuvio 1. Musiikin kuunteluun liittyvä prosessi ja sen synnyttämä kokemus. 25  
Kuvio 2. Opinnäytetyön tutkimusprosessi kulku. 28

## **TAULUKOT**

Taulukko 1. Kuvitetun musiikkikirjaston sisällysluettelo. 33

# 1 JOHDANTO

Suomalaista varhaiskasvatusta kehitetään koko ajan. 2017 julkaistaan uudet valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet, jotka ohjaavat kuntia laadukkaaseen ja tasalaa-tuiseen varhaiskasvatukseen ympäri maata. Uusissa valmisteilla olevissa varhaiskasva-tuksen perusteissa puhutaan muun muassa lasten osallisuuden tukemisesta ja päiväko-tien toimintakulttuurien tärkeydestä. Vaikka varhaiskasvatuksessa ei opeteta varsinaisia oppiaineita, eri orientaatiot antavat pohjan asioiden ja ilmiöiden oppimiselle sekä ymmär-tämiselle. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa hyvälle koulumenestykselle jatkossa. Sekä nykyisissä (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005), että uusissa varhaiskasvatuksen perusteissa lapset nähdään yksilöinä, joilla on erilaisia tapoja toimia ja oppia.

Lapset oppivat eri tahtiin ja erilaisin menetelmin, mutta tietyt lainalaisuudet ohjaavat kaik-kien lapsien normaalia kehitystä. Lapsen osallisuuden lisäämisestä puhutaan päivähoi-dossa lähes päivittäin. Aikuinen on kuitenkin lopulta vastuussa siitä, että kaikille lapsille mahdollistuu tarvittavan rikas ja positiivinen oppimisympäristö. Aikuisen läsnä ololla, kuuntelulla ja kannustuksella on valtava merkitys pienen oppijan elämässä. Lasten yksi-löllisten erojen huomioiminen asettaa toiminnan suunnittelussa haasteita, sillä kaikki me-netelmät eivät ole pysyneet kehityksen mukana tai niitä on ajan/rahan puutteen takia mahdoton toteuttaa.

Työssäoppimisissani ja työssäni Hepokullan päivähoitoyksikössä havaitsin konkreetti-sesti nämä haasteet. Tämä opinnäytetyö on osa oman työni ja varhaiskasvatuksen ke-hittämisprojektia. Ajatus opinnäytetyölle lähti havainnoimalla oman ryhmäni lapsia, sekä aamu/päiväpiirissä, että erilaisissa toimintahetkissä. Tämän opinnäytetyön avulla kehi-tän omia valmiuksiani lastentarhanopettajana kirjallisuuden avulla ja valmistamalla kuvi-tetun musiikkikirjaston kielellisen kehityksen ja taidekasvatuksen tukemiseen päivähoi-dossa. Musiikkikirjasto muodostuu ryhmässäni sekä päiväkodissamme käytetyistä lau-luista, joihin suunnittelin laulun sanoihin sopivat kuvakortit. Lopputuotoksena valmistuu taidekasvatuksen ja lasten oppimisen näkökulmasta rakennettu kielen kehitystä tukeva kuvitettu musiikkikirjasto omaan ja päiväkodin muun henkilökunnan käyttöön.

## 2 LAPSEN KEHITYS

### 2.1 Lapsi oppijana

Lapsi oppii kokemustensa kautta jo ensimmäisten elinpäiviensä aikana ja siitä eteenpäin läpi elämän. Oppimisen ja muistin kehittymisen kannalta merkittäviä ovat jo ennen syntymää käynnistyvät herkistyminen eli sensitisaatio, tottuminen eli habituaatio sekä oppimisen perusmuoto assosiatiivisen oppiminen. (Nurmi ym. 2014, 29.) Kognitiivisten eli tiedollisten toimintojen kannalta onkin tärkeää millaisia valmiuksia lapsella on tiedon vastaanottamiseen, varastoitumiseen ja tiedon käsittelyyn. Kognitiivisiin toimintoihin kuuluvat ajattelu, oppiminen ja muisti. Lapsen kokemukset kasvattavat ajattelun sisältöä ja oppiminen muodostuu kokemusten tallentumisesta ja varastoitumisesta muistiin (Aaltonen ym. 2008, 14.)

Lapsen kognitiivisen kehityksen ja muun oppimisen avulla lapsen käsitteistö kasvaa, havainnot muuttuvat tarkemmiksi ja harkitummiksi. Ympäristössä jo olevat vakiintuneet käsitteimerkitykset ja lapsen käsitykset kohtaavat ja niiden merkitykset täsmentyvät. Jos lapsi ei ymmärrä ensin ratkaisevaa uuteen asiaan liittyvää käsitteen ominaisuutta, sen oppiminen on mahdotonta. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 76.)

Lapsen oppiminen voidaan määritellä seuraavien ilmiöiden kautta: valmiutta reagoida toisiinsa yhteyksissä oleviin eli assosioituviin asioihin, kykyyn mallin mukaiseen jäljitteilyyn, taitoa hahmottaa asioiden välisiä yhteyksiä vähitellen ja kykyä toimia asioihin sisältyvien yhteyksien mukaan sekä valmiutta toimia asioihin sisältyvien kielellisten selitysten mukaan. (Aaltonen ym. 2008, 14; Goswami, 1998 sit. Nurmi ym. 2014, 29.) Lapsen oppimisedellytykset muodostuvat ja realisoituvat monien tekijöiden summana. Näitä ovat biologisten tekijöiden lisäksi sosiaaliset, kehityshistoriaaliset ja satunnaistekijät. (Ahvenainen ym. 2001 sit. Koivunen 2009, 42.)

Oppiminen on nykyisen oppimiskäsityksen mukaan holistista eli kokonaisvaltaista (Niemi 2000 sit. Koivunen 2009, 42). Oppimista on kaikkialla ja sitä tapahtuu koko ajan (Kronqvist 2011, 21). Lapsi oppii olemalla mukana kaikessa toiminnassa aktiivisena toimijana ja oman osaamisensa rakentajana keräten kokemuksia ja omakohtaisia elämyksiä ympäristöstään. Oppimien tapahtuu omien kokemusten ja aikuisen järjestämien opetus-tuokioiden myötävaikutuksessa. (Niiranen & Kinos 2001, 75; Niemi 2000 sit. Koivunen

2009, 42.) Voidaan puhua ns. lähikehityksen vyöhykkeestä, joka tarkoittaa lapsen oppimista yhdessä aikuisen tai toisen lapsen kanssa siten, että ensin asiaa harjoitellaan yhdessä ja myöhemmin hän suoriutuu siitä itsenäisesti. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 76.) Lapsilla on erilaisia oppimistyyliä ja oppimisympäristön tulee mahdollistaa jokaisen lapsen oman oppimistyylin hyödyntäminen. Erilaisia oppimistyyliä edustavat visuaalisesti oppivat, auditiivisesti oppivat ja taktiilis-kinesteettisesti oppivat lapset. (Kokljuschkin 2001, 85.)

Lasten antaman palautteen perusteella ja heidän toimintaa seurattaessa voidaan huomata kolme merkittävää aktiivisuutta ja vuorovaikutusta lisäävää tekijää. Näitä ovat emotionaalisuus, jäljittely ja toisto. Lapselle tarjotulla ihmis- ja esineympäristöllä on vaikutusta siihen miten lapsen aloitteisiin vastataan. Jos tunneilmasto on köyhää ja lapsi ei koe oloaan turvalliseksi oppiminen ja kehityksen kannalta tärkeät asiat voivat jäädä toteutumatta. (Helenius ym. 2001, 201 - 202.) Lapsen sosiaalisuuden kannalta ympäristön laadulla on merkittävämpi vaikutus lapseen päivähoiton ensimmäisenä vuotena, kuin päivähoitokokemuksella yleisesti (Vollingin & Feagans 1995 sit. Helenius ym. 2001, 202).

Ihmiselle tyypillinen piirre on jäljittely. Lapset matkivat eri tilanteissa, niin toisiaan, kuin kasvatusvastuussa olevaa aikuistakin. Aikuinen toimii varhaiskasvatuksessa monipuolisten jäljittelytilanteiden ja tutkimisen mahdollistajana. Toimitilat ja ympäristö voivat parhaimmillaan käynnistää lasten välisen vuorovaikutuksen ja mahdollistaa oppimisen moottorina toimivan jäljittelyn. (Harris 2000, Helenius & Tolonen 1999 sit. Helenius ym. 2001, 206.)

Lapsen oppimisen tärkein muoto on toistaminen ja halu toistamiseen kertovat oppimisen tarpeesta. Ennen kuin lapsi voi leikkiä toisten ikäistensä kanssa, hän tarvitsee avukseen aikuista toistonsa toteutumiseksi. Lapselle on tärkeää saada harjoitella monipuolisesti juuri iälleen sopivia toimintoja ja tätä myötä valmiuksia kehittymiselle. Lapselle tulee tarjota vapautta liikkua ja olla aktiivinen sekä järjestellä välineitä uudelleen. Pienten lasten päivähoiton laatu on sidoksissa toistuviin kokemuksiin, jotka mahdollistavat lapsen kehityksen. Näiden avulla lapsi muodostaa käsityksensä elämästä ja siinä hallitsevista säännöistä. (Harris 2000, Helenius & Tolonen 1999 sit. Helenius ym. 2001, 207 – 209.)



## 2.2 Lasten yksilöllisten erojen huomioiminen

Lapsen kasvu ja kehitys on aina yksilöllistä ja etenee eri lapsilla erilaisessa tahdissa. (Helenius ym. 2001, 19; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 76. ) Lapsen kehitykseen vaikuttavat kulttuuriset tekijät monin eri tavoin. Lapset voivat käyttäytyä eri toimintaympäristöissä hyvin eri tavoin ja toimintaympäristöjen erot voivat tuoda lapsista esiin erilaisia puolia. (Helenius ym. 2001, 19.) Lasta voidaan auttaa kasvatuksen keinoin kehittymään oikeaan suuntaan, mutta kaikilla lapsilla on oma temperamenttinsa eli yksilöllinen ominaislaatu. Näillä rinnakkaiskäsitteillä tarkoitetaan lapselle ominaista tapaa käyttäytyä eri tilanteissa ja reagoida asioihin. Temperamentti erot näkyvät lapsilla siinä miten he suhtautuvat uuteen, johonkin ennakoimattomaan tai yllättävään. (Helenius ym. 2001, 20; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 76; Koivunen 2009, 19.)

Temperamenttiominaisuuksia ei voida jakaa hyviin ja huonoihin mutta kasvatuksessa on tärkeää huomioida, että lapsille kehittyä erilaisia selviytymiskeinoja vuorovaikutuksen kautta temperamenttierojen myötävaikutuksella. Aikuisen tehtävänä onkin hyväksyä ja arvostaa lasta omana itsenään erityisenä persoonana. (Keltikangas-Järvinen 1998 sit. Helenius ym. 2001, 21.) Lapsen kehityksen kannalta aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys ja se toimii oppisen ja kehityksen tukena. Lapsen kehitykselle suotuisa kasvuympäristö on sellainen, jossa lapsen temperamentti, kyvyt, motivaatio ja ympäristön odotukset sopivat yhteen. Aikuisen tulee sovittaa vaatimuksia siten, että ne sopivat lapsen ikä- ja kehitystasoon. Lapsen hallitessa helpompia tehtäviä, aikuinen voi motivoida lasta vaikeampiin tehtäviin nostamalla vaatimustasoa sopivasti ja näin oppiminen ja oppimisen taidot kehittyvät. (Bruner, 1983, Chess & Thomas, 1999 sit. Nurmi ym. 2014, 72.)

Lapsi tarvitsee vastavuoroisen vuorovaikutuksen, pitkäkestoisten ja säännöllisten toimintojen lisäksi myös ympäristön havainnointia, esineiden tutkimista ja kokeilua sekä mielikuvitusleikkejä. Näiden lisäksi lapsen oppisen ja kehityksen kannalta on keskeistä havainnoida lapsen kehityksen kriittiset vaiheet ns. herkkyyskaudet. Herkkyyskausien aikana lapsi on biologisesti valmis omaksuma tietyn taidon tai käyttäytymisen. Kriittisiä kausia on muun muassa kielen kehityksessä ja motoriikassa. Sensitiivisellä kaudella tarkoitetaan aikaa, jolloin lapsi oppii asioita nopeasti ympäristön myötävaikutuksella. Lapsilla on sensitiivinen kausi esimerkiksi kielen oppimisessa 1,5-3 vuotiaana, jolloin sanavarasto laajenee nopeammin kuin missään muussa kehityksen vaiheessa. Pohdittaessa

lapsen kielen kehityksen tukitoimintoja sensitiivisten kausien huomioiminen on tärkeää. (Nurmi ym. 2014, 72.)

Lapsen havainnointi ja arviointi auttavat kasvattajaa saamaan lapsen kehityksestä ja oppimisesta laaja-alaisen käsityksen. Jos lapsen kiinnostuksen kohteita, taitoja, yksilöllisiä tarpeita ja kehityksen tasoa ei tunnista, lapselle on mahdoton suunnitella sopivan haastavaa ja oppimisen kannalta hyödyllistä toimintaa. Lapsen yksilöllisyyden ja erityisyyden ymmärtäminen mahdollistaa kasvattajalle lapselle merkityksellisen toiminnan suunnittelun. (Koivunen & Lehtinen 2015, 36 - 37.)

### 2.3 Kielellinen kehitys

Ihmisellä on synnynnäinen taito olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Vauva tunnistaa jo kohdussa oman äitinsä äänen ja pystyy omaksumaan kieltä jo ennen syntymäänsä. Äidin ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus luo pohjan lapsen puheen, kielen ja kommunikaation kehitykselle. Lapsen lähiympäristöllä ja siihen kuuluvilla ihmisillä on merkitystä siihen miten nopeasti lapsen kielellinen osaaminen kehittyy. Kun lapselle puhutaan, kuvaillaan, kerrotaan ja selitetään asioita, lapsi saa tarvitsemiaan kielellisiä virikkeitä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 42; Kaure & Rauhala-Vahervaara 2014, 4; Kuuloavain.fi 2015.)

Ennen varsinaista puhetta lapsi käyttää kommunikaatioon eleitä, ilmeitä ja toimintaa (Martikainen 2007, 10). Lapsi jäljittelee kaikessa kommunikaatiossa lähellä olevia aikuisia, jotka toimivat lapsen mallina. Lapselle ominainen tarkkaavaisuus ja jäljittely mahdollistavat ympäristön havainnoimisen jo ennen kuin lapsella on valmius ymmärtää asioiden merkityksiä. (Nurmi ym. 2014, 40 - 41.) Valtaosa lapsista sanoo ensimmäiset sanat alle 15 kuukauden ikäisinä (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 42 - 43). Tässä kehityksen vaiheessa lapsen sanavarasto kasvaa huimaa vauhtia ja esineet ja ilmiöt saavat oikeita merkityksiä. Kolmena ensimmäisenä vuotena lapsella on kehittynyt taito hahmottaa ja havainnoida toisten toimintaa ja omaksua uusia asioita ja sanoja uskomattomalla nopeudella. (Nurmi ym. 2014, 40 - 41.)

Kielen avulla lapsi on vuorovaikutuksessa ihmisiin ja halu jakaa asioita toisten kanssa voimistaa kielen oppimista. Havainnoimalla ympäristöään, oppimalla uutta ja kuvaamalla niitä puheella, lapsi saa välineen sosiaaliseen kanssakäymiseen, ongelmien ratkaisuun

ja tunteiden ja ajatusten jakamiseen. Lapsen minäkuvan muodostumisen kannalta kielellä on keskeinen merkitys. Sen avulla lapsi oppii ohjaamaan ja suunnittelemaan toimintaansa sekä muuttamaan käytöstään. (Nurmi ym. 2014, 41.) Lapsen muu kognitiivinen kehitys kuten älykkyys, ajattelu, muisti, havaitseminen ja puhe ovat kiinteästi sidoksissa keskenään kielen kehittymisen kanssa (Koivunen & Lehtinen 2015, 153).

Suomen kieltä ja sen oppimista onkin mahdoton kuvata yhtenä kokonaisuutena. Kieli voidaan jakaa kolmeen rakennetasoon: Lauseet, jotka ovat sanaa laajempia kokonaisuuksia. Morfeemit, jotka ovat sanoja ja taivutuksia. Foneemit, jotka ovat puheäänteitä. Leikki-ikäiselle on tyypillistä oppia ja soveltaa ilman opetusta tiettyjä sääntöjä sanojen taivutuksesta ja lauseiden rakentamisesta. Lapsen kielellisten viestien ymmärtämisen kannalta on välttämätöntä, että lapsi hallitsee eri kielen rakennetasot. (Nurmi ym. 2014, 41.) Taulukossa 1 kuvataan kielen kehittymistä ikävuosittain (Liite 1).

Varhaiskasvatuksessa voidaan säännöllisillä harjoituksilla vahvistaa lukemisvalmiuksia sellaisillakin lapsilla joilla ei ole todettu kielellisiä vaikeuksia. Näiden harjoitusten avulla voidaan tukea kielellisesti jäljessä olevia lapsia niin, että he saavat muut kiinni ennen koulun aloitusta. Harjoitusten tulee tukea kunkin lapsen sen hetkisiä taitoja ja aikuisen tehtävänä on havainnoida, tukea ja ohjata lasta oikeaan suuntaan. (Hakamo 2011, 60.)

Lapsen kielenkehityksen kannalta on tärkeää, että aikuinen sanoittaa ja nimeää asioita. Kielenkehitystä tukee erilaisten arjen toimintojen, asioiden ja esineiden nimeäminen sekä aikuisen oman tekemisen sanallistaminen. Kuvakirjoja katseltaessa voidaan yhdessä selittää ja sanoittaa kirjassa esiintyviä kuvia. Muita kielenkehitystä tukevia tapoja ovat lukeminen, laulaminen, lorut, riimittelytehtävät ja saduttaminen. Lapsen kanssa voidaan tutkia ja etsiä selityksiä asioille ja ilmiöille sekä harjoitella värejä, muotoja ja materiaaleja helpottaen näin kielen oppimista. Aikuisen kuvaileva kieli arjen tilanteissa auttaa lasta löytämään asia yhteyksiä ja kasvattamaan sanavarastoa. (Kaure & Rauhala-Vahervaara 2014, 10.)

Yksi päättelykykyä kehittävä ja sanavarastoa laajentava harjoitus on kuvalukeminen. Kuvalukemisen tarkoituksena on oppia ymmärtämään kuvien sanoma. Kuvien ymmärtäminen johtaa sanojen hahmottamiseen. Kuvalukeminen on avain lukutaitoon ja se on kielen oppimisen perusta. (Hakamo 2011, 61.) Kuvia voidaan käyttää erilaisissa arjentilanteissa kuten esimerkiksi ilmaisun ja muistin tukena, päivärytmin tai toiminnan strukturoinnin apuna sekä aistien motivoimiseen. Kuvia valittaessa tulee huomioida minkä ikäisille ja

taitoisille kuvat tulevat ja mitä niillä halutaan saavuttaa. Kuvia voi ottaa erilaisista kuvaohjelmista tai käyttää valokuvia, piirroksia tai lehtileikkeitä. Kuvien käytön kannalta on tärkeää, että lapsi ymmärtää mitä kuva tarkoittaa tai esittää. Kuvien ei silti tarvitse olla tyyliltään tai alkuperältään samanlaisia. (Kaure & Rauhala-Vahervaara 2014, 17.)

## 2.4 Lapsen toimintaympäristö

Lapsen kehityksen ja toiminnan kannalta hyvällä toimintaympäristöllä on suuri merkitys. Lapselle suotuisa toimintaympäristö voidaan jakaa psyykkiseen, fyysiseen, toiminnalliseen, sosiaaliseen, pedagogiseen ja kulttuuriseen toimintaympäristöön. (Koivunen 2009, 180 - 184.)

Psyykkisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan lapsen oikeutta elää ja olla turvassa. Pienelle lapselle se tarkoittaa mahdollisuutta päästä halutessaan syliin ja sitä, että kasvattaja ja on emotionaalisesti ja fyysisesti läsnä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 31.) Lasta hoivataan, lohdutetaan ja turvallisuuden tunnetta vahvistetaan käymällä surun tunteita ja muita asioita läpi (Fonsen ym. 2014,106). Kasvattajan tehtävänä on huolehtia lapselle oppimiseen ja kehittymiseen suotuisa tunneilmapiiri (Koivunen 2009, 183). Lapsen emotionaalista hyvinvointia voidaan tulkita lapsen ilmeistä, eleistä, kehon asennoista ja muista non-verbaalisista eleistä (Laevers 2005 sit. Hännikäinen 2013, 39). Kasvattaja voi omalla käytöksellään ja asenteellaan edesauttaa turvallisen, kiireettömän ja rauhallisen psyykkisen toimintaympäristön muodostumiseen (Koivunen 2009, 183).

Fyysisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan lapsen kasvulle tarkoitettuja puitteita ja tiloja. Niihin kuuluvat konkreettisesti rakennukset kuin erilaiset ulkotilat ja ympäristö. Valaistuksella ja riittävällä lämmöllä voidaan lisätä lasten keskittymiskykyä ja viihtyvyyttä. Näihin rakenteellisiin tekijöihin kasvattaja ei useinkaan voi vaikuttaa yhtä paljon kuin esimerkiksi hyvän psyykkisen toimintaympäristön luomiseen. Toiminnallinen toimintaympäristö nivoutuu fyysisen ja psyykkisen toimintaympäristön kanssa osittain yhteen. Hyvä toiminnallinen toimintaympäristö auttaa parantamaan heikkoja fyysisiä puitteita ja alentamaan lapsen psyykkistä raskuutta. Kasvattaja voi puuttua liian kovaan melutasoon tai poistaa liiallisia aistiärsyksiä, jotka estävät oppimista. (Koivunen 2009, 179 - 180.)

Sosiaalinen toimintaympäristö sisältää aikuisen ja lapsen sekä muiden ryhmän aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen. Tähän vuorovaikutukseen sisältyy kaikki mitä päivän

aikana tapahtuu. Aikuisen kyvyllä vastata lapsen tarpeisiin turvataan lapsen suotuisa kehitys. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 30.) Pedagogista toimintaympäristöä muovaavat ja rakentavat erilaiset toimintatavat. Siihen vaikuttavat niin kulttuuriset, yhteiskunnalliset kuin päivittäiset arjen käytännöt. (Soja 1996; Massey 2008a; Raittila 2008 sit. Raittila 2013, 71 - 72.) Käytännössä tämä tarkoittaa kasvattajan tapaa lähestyä lasta oppijana ja sitä millainen oppimiskäsitys kasvattajalla on (Koivunen 2009, 179 - 180). Kasvattajan tehtävänä onkin luoda oppimisympäristö sellaiseksi, joka mahdollistaa tutkimisen, jäljittelyn sekä vuorovaikutuksen muiden ihmisten, erilaisten välineiden ja materiaalien sekä ympäristön kanssa (Helenius ym. 2001, 78).

Kulttuurinen toimintaympäristö käsittää sekä suomalaisen kulttuurin ja sen perinteiden jatkumon lapsille, että maahanmuuttajataustaisten lasten tasavertaisen huomioimisen. Kulttuurisella toimintaympäristöllä voidaan siis tarkoittaa lapsen mahdollisuutta kasvaa ja kehittyä omana yksilönään kunnioittaen jokaisen yksilöllisiä tarpeita, perhetaustaa ja lähtökohtia. (Määttä 2001 sit. Koivunen 2009, 186.)

## 3 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKA

### 3.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Suomalaisen varhaiskasvatuksen laatu ja sen vahvuudet ovat tunnettuja maailmalla. Suomalainen varhaiskasvatus on rakentunut yhteiskunnallisten toimintatapojen, koulutuksen, pitkän lastentarha perinteen ja sen tutkimuksen pohjalta. Tästä on syntynyt päivähoitojärjestelmä, joka sisältää lapsista sekä heidän perheistä huolehtimisen kokonaisvaltaisesti. Varhaiskasvatuksessa yhdistyvät pienten lasten hoidolliset, opetukselliset ja kasvatukselliset elementit sekä perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. (Hujala ym. 1998, 174 - 175.)

Varhaiskasvatusta ja sen päämääriä muokkaavat suomalaisen kulttuurin muutokset. Muutokset muovaavat käsitystä lapsista oppijina, kasvun ja kehityksen merkitystä yksilölle, aikuisen ja lapsen välisiä vuorovaikutussuhteita sekä kasvatukseen menetelmiä. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka toteutuu sen hetkisten julkisten säädösten ja varhaiskasvatuksessa työskentelevien toimijoiden mukaan. Näille ammatillisille toimijoille jää vastuu ja vapaus siitä, millaista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa järjestetään. (Karila 2013, 9).

Pedagogiikan ja varhaiskasvatuksen sisältöjen kehittäminen onkin aina ollut suomalaisen varhaiskasvatuksen ja sen toimijoiden ominaispiirre. Uusia menetelmiä ja erilaisia työvälineitä otetaan käyttöön päivähoitossa mielellään. Lasten yksilöllinen huomioiminen, päivähoiton yhteisöllisyys ja toiminta vaativat pedagogista pohjaa ja sen kehittämistä. Kehittäminen perustuu lasten toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista sekä kyvystä nähdä lapsi yksilönä muiden joukossa. (Pihlaja & Kontu, 2001, 70).

Broström 2006 on määritellyt varhaiskasvatuksen opetuksen sellaisten tietojen, taitojen ja kompetenssien ohjaukseksi ja välittämiseksi lapsille, joiden avulla he pystyvät itse luomaan pohjan oppimiselle, tiedon rakentamiselle ja käyttämiselle. Näin ymmärrettynä opetuksessa lapsille annetaan tilaa, he osallistuvat ja vaikuttavat omaan oppimiseensa aktiivisesti. Tämä edellyttää kasvattajalta sensitiivisyyttä havainnoida lapsia ja heidän mielenkiinnon kohteitaan sekä huomioida ikä- ja kehitystaso. (Fumoto ym. 2004 sit Hänikäinen 2013, 33.)

### 3.2 Varhaiskasvatuksen orientaatiot

Lasten tiedetään oppivan parhaiten erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Kasvattava toiminta edellyttääkin varhaiskasvattajalta kykyä tehdä arvovalintoja, jotka voidaan nähdä varhaiskasvatusympäristön rakentamisena sellaiseksi että lapselle ominainen tapa toimia mahdollistuu. Kasvattajalla on myös oltava käsitys lasten erilaisista toimintojen kirjosta ja kehitysvaiheista. Varhaiskasvatuksessa lasten toiminnan sisällöt rakentuvatkin alla esiteltyjen toisiaan täydentävien sisällöllisten orientaatioiden varaan. Orientaatioissa ei pyritä oppiaineiden opiskeluun, vaan luomaan lapselle mahdollisuus tutustua vähitellen maailmaan monimuotisena ilmiönä. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Matemaattisen orientaation avulla lapsi oppii vertaamaan, päättämään ja laskemaan arkielämästä tuttujen tilanteiden, materiaalien ja välineiden avulla. Luonnontieteellinen orientaatio johdattaa lapsen havainnoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan erilaisiin elollisen luonnon ilmiöihin niin sisällä kuin ulkonakin. Tämän orientaation avulla lapsi perehdyttään kontrolloiduissa olosuhteissa luonnon ilmiöihin vaikuttaviin syy-seuraussuhteisiin. Aiheita voivat olla niin eläimet, kasvit kuin erilaiset vuodenaikoihin liittyvät ilmiöt. Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatioissa lapselle luodaan kuvaa nykyisyydestä ja menneisyydestä dokumenttien ja kuvien avulla. Erilaiset lähiympäristön nähtävyydet, lähiseudut kohteineen ja eri-ikäiset ihmiset voivat rakentaa lapsen käsitystä menneestä ajasta ja sen vaikutuksesta nykyaikaan. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Esteettisellä orientaatiolla on monitahoinen ja laaja merkitys ihmisenä ja ihmi-syyteen kasvun kannalta. Lapsi oppii havaitsemaan, kuuntelemaan, tuntemaan, luomaan ja näin myös kuvittelemaan ja kokemaan intuitioita. Omakohtaiset kokemukset, tuntemukset ja aistimukset pyritään herättämään tyylin, kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, jännityksen ja ilon kautta. Lapselle alkaa näin hahmottua omia arvostuksia, asennoitumisia ja näkemyksiä. Orientaation yksi tärkeimmistä tavoitteista on samaistuminen. Eettisen orientaation tarkoituksena on tarkastella lapsen kanssa jokapäiväiseen elämään kuuluvia oikean ja väärän, hyvän ja pahan ja totuuden ja valheen näkökulmia. Lapsen elämään kuuluvat myös syyllisyys, pelot ja ahdistus, joita tulee käsitellä lapsen kehitystaso huomioiden ja niin että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Vapauden, kunnioituksen, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden kysymyksiä voidaan käsitellä päivittäisten tilanteiden yh-

teydessä. Näiden avulla lapselle mahdollistetaan käsitys oikeanlaisesta arvo- ja normimaailmasta. Uskonnollis-katsomuksellisella orientaatiolla tarjotaan lapselle mahdollisuus tutustua uskonnollisiin perinteisiin perheiden vakaumusta kunnioittaen. Lapselle tulee tarjota mahdollisuus pohdiskeluun, kyselyyn, ihmettelyyn ja hiljaisuuteen. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

### 3.3 Lapselle ominainen tapa toimia

Lapselle ominaisia tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen sekä eri taitteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Lapsen hyvinvointia ja käsitystä itsestään sekä osallistumismahdollisuuksia toimintaan vahvistetaan järjestämällä lapselle luontevaa toimintaa. Mielekkään toiminnan avulla lapsi voi ilmentää myös tunteitaan ja ajatteluaan. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lapselle ominaiset tavat toimia ja niiden tulee ohjata kasvattajien tapaa toimia lasten kanssa. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Lapset leikkivät leikkimisen itsensä vuoksi ja nauttivat siitä parhaimmillaan kovasti. Lapset oppivat leikkiessään ja koska leikki on luonteeltaan sosiaalista, vertaisryhmällä on merkitystä leikin kulkuun. Pienempien lasten leikki toteutuu vuorovaikutuksessa isompien lasten tai aikuisten kanssa. Leikin tukeminen vaatii kykyä eritellä leikkitilanteita ja huolellista havainnointia. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Lapsen terveen kasvun ja hyvinvoinnin perusta on päivittäinen liikkuminen. Liikkuessaan hän oppii paljon uutta, kokee iloa ja ilmaisee tunteitaan sekä ajattelee. Terveen itsetunnon pohja voidaan rakentaa liikkumalla ja liikunnallisen elämäntavan kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Kasvattajien tehtävä on auttaa lasta löytämään päivittäin monipuoliset liikuntamahdollisuudet ja virittää ympäristö niin että se kannustaa kaikkia lapsia liikkumaan turvallisesti. Hyvä ja monipuolinen varhaiskasvatusympäristö herättää halun oppia uusia asioita, innostaa omien taitojen kehittämisessä ja voimistaa lapsen luonnollista liikkumisen halua. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen: Lapsen kasvuympäristössä taiteelliset peruskokemukset syntyvät draamallisesta toiminnasta, kädentaidoista, kuvallisista, musiikillisista ja tanssillisista kokemuksista. Taidetta tekevän lapsen tempaavat mukaansa kokemusten lumoavuus ja intensiivisyys ja näin ne virittävät hänet kokemaan iloa, ääniä, muotoja, tuoksua, ja kaikkien eri aistinalojen kokemuksia. Lapsi voi taidetta tehdessään kokea



mielikuvitusmaailman, joka on leikkillisesti totta. Kasvattajien tehtävänä on taata lapselle kasvuympäristö, jossa lapsen omalle luovuudelle on tilaa, aikaa ja rauhaa. Jo ympäristön esteettisyys voi olla lapselle taide-elämys. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Lapselle on syntymästä saakka luonnollista tutkiva ihmettely. Lapsi voi tutkimalla tuntea osallisuutta ympäröivään maailmaan ja tyydyttää uteliaisuuttaan. Lapsen oppimisen iloa ylläpitää ja vahvistaa yritykset, erehdykset ja oivallukset sekä uusien asioiden kokeilu. Kasvattajat voivat yhdessä lasten kanssa ohjata ja kannustaa lapsia erilaisissa tilanteissa tutustumaan, kokeilemaan ja etsimään selityksiä maailman ilmiöihin. Varhaiskasvatusympäristö voi monipuolisuudellaan ja joustavuudellaan mahdollistaa lapsen kaikkien aistien ja koko kehon käytön oivalluksien, tutkimisen ja kokeilemisen välineenä. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

### 3.4 Lapsilähtöisyys ja osallisuuden tukeminen

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikassa kasvattajan kykyä nähdä lapsi aktiivisena oppijana. Lapselle annetaan tilaa muokata omaa oppimisprosessia, ei vain tarjota valmiita oppimiskokemuksia. (Hujala ym. 1998, 57.) Kasvattajan tärkeimpänä tehtävänä nähdään läsnä olo, kuunteleminen, avustaminen, ajan ja tilana sekä puitteiden järjestäminen (Kalliala 2009, 24 - 25). Lapsilähtöisyys korostuu konstruktivisessa oppimiskäsityksessä, jossa oppiminen on yksilön ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen prosessi. Lapselle annetaan mahdollisuus tulkita, muuntaa ja valikoida saamaansa informaatiota ja rakentaa omia toiminta- ja ajatusmalleja niiden pohjalta. Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa perustuu ajatukselle, että kasvatuskäytäntöjä suunnitellaan siten että ne huomioivat jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Tämä asettaa lapsen ja hänen elinympäristönsä keskiöön ja toiminnan suunnittelun, tavoitteiden ja menetelmien tulisi lähteä lapsesta. (Hujala ym. 1998, 57 - 58.)

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan keskeisiä tavoitteita ovat lasten oikeudet ja osallisuus. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsella on oikeus olla mukana asioissa jotka liittyvät lapsen päivittäisiin toimintoihin ja elämään. (Fonsen ym. 2014, 82) Osallisuus voidaan määritellä eri tavoin riippuen asiayhteydestä, mutta pohjimmiltaan sillä tarkoitetaan kykyä tulla kuulluksi ja että ihmisillä on mahdollisuus osallistumalla vaikuttaa yhteisönsä asioiden suunnitteluun, päätöksentekoon sekä ottaa vastuuta asioiden toteuttamisesta (Hill ym. 2004; Piironen 2007 sit. Turja, 2011, 46 – 47).

Käytännössä alle kouluikäisen lapsen osallisuus on mukana oloa muiden järjestämässä toiminnassa. Pienelle lapselle voi kuitenkin tarjota mahdollisuutta vaikuttaa tarjoamalla hänelle hyviä vaihtoehtoja, joista hän sitten valitsee mieluisimman. Iän ja kykyjen karttuessa voidaan edetä osallisuuden laajentamiseen vaikuttamisen ja ideoinnin kautta aikuisen jäädessä avustajan rooliin (Kirby ym. 2003 sit Turja 2011, 49 – 50.) Lasten eettiset oikeudet huomioiden lasten osallisuuteen kuuluu myös vapaaehtoisuus. Lapsille tulee tarjota mahdollisuus olla osallistumatta tai olla tuomatta ideoitaan esiin (Turja 2010, 38). Lapsilla tulisi vapaaehtoisuuden lisäksi olla tarjolla mahdollisuus osallistua eritavoin ja eri intensiteeteillä. Käytännössä se tarkoittaa kasvattajan kykyä havainnoida ja tuoda erilaisia oppimisen elementtejä lasten saataville. (Clark 2008; Einarsdottir 2007; Karlsson 200; Turja 2004 sit. Turja 2011, 52; Sinclair 2004 sit Turja 2010, 38.)

Lasten osallisuudella on yhteisöllisyyttä kehittävä yhteys. Kun lapsiin luotetaan ja he voivat toimia kykyjensä mukaan ryhmässä, heidän ajattelukykynsä, itseluottamuksensa, sosiaaliset taitonsa kehittyvät. (Hill ym. 2004; Sinclair 2004; Turja 2007 sit. Turja 2011, 52.) Lapsille mahdollistuu tiedollinen, toiminnallinen ja tunnekokemuksellinen osallisuus. Turunen (1987) on todennut, että ihmiselle merkityksellistä toimintaa on sellainen joka yhdistyy tunteeseen. Osallisuus toteutuu, kun toiminta on mielekästä ja se tallentuu kokemusvarastoon.

## 4 TAIDEPEDAGOGIIKKA

### 4.1 Taidekasvatus

Nykyaikainen viestintäteknikka ja ihmisten globaali liikkuvuus ovat mahdollistaneet kulttuurien sekoittumisen maailmassa. Tämä muutos on vaikuttanut yhtäläisesti taidekasvatukseen ja taiteeseen. Yhä useammin ihmisten ja ryhmien identiteetti muodostuvat moninaisten kulttuurien myötävaikutuksesta. Lapset ja nuoret ovat jo toki tottuneet kansainvälisyyteen. Taidekasvatuksella voidaan kuitenkin mahdollistaa yksilön oman kulttuurisen identiteetin vahvistuminen, tarjota näkökulmia erilaisuuteen ja sitä kautta oppia myötätuntoa toisia kohtaan. Taiteen avulla voidaan löytää ihmisten välille yhdistäviä tekijöitä erottavien sijasta. Monikulttuurisessa Suomessa on varmasti enenevässä määrin tarvetta tällaiselle avoimuudelle. Taidetta voidaan pitää myös osallisuuden välineenä, jolla lasten ja nuorten on mahdollisuus vaikuttaa ja aikuisten kuunnella. (Laurila-Hakulinen 2014, 14.)

Ihmisten välisen vuorovaikutuksen seurauksena syntyy yksilön kokemus asemastaan yhteiskunnassa, oman elämänsä kulusta ja osallisuudesta siihen. Voidaan puhua socialisaatiosta. Sillä tarkoitetaan eri sukupolvien välistä vuorovaikutusta, jonka avulla uusi sukupolvi kasvaa osaksi yhteiskuntaa ja haluaa edistää sen kehittämistä. Yksilön asema voidaan nähdä tilanteen eli minän muodossa, joka tarkoittaa arkikielessä esimerkiksi äitiä, siskoa tai opiskelijaa. Socialisaatio ja tilaatio ovat kulttuurisidonnaisia ja ihminen omaksuu ne normit ja arvot jotka ovat tarjolla. Vaikka socialisaatio muokkaa yksilöä ja vaikuttaa sen kasvuun ja kehitykseen, ihminen ei ole pelkästään sen tuote. Ihmisellä on mahdollisuus oppia ja muuttua koko elämänsä ajan. ( Laine ym. 2009, 149 - 150; Haveri 2014, 108 – 109.)

Konstruktivisen ajattelun mukaan oppiminen nähdään tiedon muokkaamisena ja muokattun tiedon kiinnittämisenä mielen eri rakenteisiin. Havaitsemiseen, oppimiseen ja käsitteellistämiseen ihminen käyttää näiden sisäisten mallien lisäksi vertauskuvia ja vastaavuuksia todellisuudesta. Näin ihmisen mieli luo yhteyksiä vertaamalla eri ilmiöitä keskenään. Jotta asioita voidaan ymmärtää, soveltaa ja siirtää uusiin asiayhteyksiin, ihmisen on pystyttävä näkemään asioiden välisiä yhteyksiä. Uusia suhteita asioille alkaa syntyä mielikuvitukseen mielen muokkaamana. Luovuuden ja oppimisen välisen linkin tie-

detäänkin olevan juuri mielikuviutus. Mielikuviutuksen avulla yksilö pystyy nyt etsimään selityksiä todellisuudelle, tuottamaan tarinoita ja yhdistelemään ja järjestelemään mielikuvia ja symboleita. (Räsänen 2015, 29.)

Taidekasvatuksessa minän merkitys korostuu, jos sitä tarkastellaan taiteen tekemisen näkökulmasta. Taidekasvatus ja taiteen tekeminen eivät ole irti todellisuudesta. Ympäristöllä olevat ihmiset ja maailma ovat läsnä konkreettisesti mutta mahdollistavat ihmisen subjektiiviset kokemukset joita yksilöt kokevat fyysisesti ja henkisesti. Kasvatuksen kuten myös taidekasvatuksen ja etenkin sen, avulla on mahdollisuus käsitellä ja jäsentää vaikeita tunteita ja asioita, tuoda näkyväksi erilaisia kokemuksia ja tulkita niitä sekä tutkia eri merkityssuhteita. Taiteen myötävaikutuksella voidaan lisätä yksilön ymmärrystä itseensä, kasvattaa myönteistä maailmankuvaa ja elämänhallintaa. (Haveri 2014, 109.)

John Deweyn (1859 – 1952 ) mukaan inhimilliseen kasvuun vaikuttavasta merkittävästi kokemuksellinen oppiminen ja taide (Dewey 1934/1980; 1997 ; Pihlström 2001 sit Malmivirta 2015, 21). Deweyn mukaan kokonaisvaltainen kokemuskäsitys ei tarkoita vain yksilön omia tunteita ja aistimuksia, vaan havainnoivaa ja toimeliasta vuorovaikutusta ympäröivän maailman kanssa. Kokemus voi parhaimmillaan olla minän, ympärillä olevien objektien ja erilaisten tapahtumien täydellistä sekoittumista keskenään. Lupauksen esteettisestä kokemisesta ja orastavaa taidetta tästä kokemuksesta tekevät yksilön menneet, tulevat ja nykyiset ponnistelut ja saavutukset, jotka toteutuvat, rytmittyvät ja kehittyvät sen hetkessä maailmassa (Dewey 2010, 30; Malmivirta 2015, 21 – 22.)

Taideoppiminen voidaan nähdä kokonaisvaltaisena oppimisprosessina, jossa taiteelliseen ongelmanratkaisuun ja ilmaisuun sisällytetään ulottuvuudet persoonallisuudesta, emotionaalisuudesta, fysiologiasta, kognitiivisuudesta, esteettisyydestä, sosiaalisuudesta ja henkisydestä. Oppiminen ja arjen toiminnot pyritään integroimaan niin että se sisältää sekä toiminnan ja inhimillisen tietoisuuden. Kokonaisvaltainen oppimisprosessi sisältää myös ajatuksen hallitsevien uskomusten ja asenteiden muuttamisesta. Tällä transformaatiolla tarkoitetaan yksilön kykyä nähdä maailma uudessa valossa. Opiskelijaa autetaan omassa kriittisessä reflektiossa ja ohjataan etsimään tietoa ja käyttämään sitä uudella tavalla. (Räsänen 2015, 33.)

## 4.2 Kuvataidekasvatus

Sille mikä on taidetta tai mikä tekee tuotoksesta taideteoksen, ei varmasti löydy kaikkien hyväksymään ja yksiselitteistä vastausta. Usein kysymyksiä herää myös lasten ja nuorten tekemien teosten ja kuvien kohdalla. Toisaalta voidaan kysyä, mikä tarkoitus on miettiä näitä kysymyksiä? Antropologi Ellen Dissanayake on määritellyt taiteen jonkin erityisen tekemiseksi. Taiteellisena käyttäytymisenä voidaan pitää esimerkiksi sitä, kun lapsi tekee jotain erityistä muotoillen ja koristellen omaan arkipäiväänsä liittyvää materiaalia toisten lasten esteettiseksi tarkastelun kohteeksi. Lapsi muovaa näin tavallisesta asiasta uuden symbolisen tuotoksen, jolla on uusi merkitys. (Venäläinen 2015, 16 - 19.)

Taide on siis osa ihmisen biologiaa, toiminnan muoto johon voi oppia, sitä voi opiskella, se koetaan ja sitä tehdään yksilöllisesti ikään katsomatta. Aivan kuten koko taidepedagogiikka kuvataidekasvatuskin on kulttuurisidonnaista ja lapsen tekemät kuvat riippuvat palautteesta jota hän saa ympäristöltään. (Venäläinen 2015, 20.) Dewey onkin kirjoittanut, että ihminen joka ei ole saanut tarpeeksi kokemuksia ympäristönsä vastarinnasta ja niistä selviämisestä saattaa lannistua jostakin asiasta. Toisin kuin ne, joilla on jo kokemuksia vastaavanlaisista tilanteista ja pystyvät kanavoimaan asian ensin aikomukseksi ja sitä kautta merkitykselliseksi kokemukseksi. Uudet ja vanhat kokemukset voivat synnyttää luomuksen eli toiminnan, jota voidaan kutsua täten ilmaisevaksi teoksi. (Dewey, 2010, 78 - 79.)

Kuvataideopetusta voidaan nykyään toteuttaa Räisäsen kehittelemän integroivan taideopetuksen mallin mukaan, joka yhdistelee erilaisia taideteorioita. Integroiva taideopetus kannustaa käyttämään erilaisia kulttuuritutkimuksen ja taiteentutkimuksen menetelmiä sekä yhdistelee erilaisia kasvatusmalleja ja näkemyksiä taiteesta ja sen kehittymisestä. Räisäsen taideopetuksen malli voidaan havainnollistaa neljän tiedon ulottuvuuden avulla, jotka täydentävät toisiaan. Näitä ovat havainnot, tunteet, muodot ja kulttuuriset-symbolit. Oppijalle syntyy henkilökohtaista kokemustietoa jonka pohjalta hän tuottaa kuvallisia tuotoksia taiteellisessa toiminnassa. (Räsänen 2015, 38 – 39.)

Räsänen kuvaa taidetta tietämisenä, jolloin voidaan puhua taidetiedosta. Taidetiedon keskiössä on kulttuurinen tieto johon havaintotieto, visuaaliset tiedot ja tunnetiedot sekoittuvat. Taidetiedolla tarkoitetaan vastaavan taitotieto käsitteen tavoin, taitoa tai osaamista johon päästään harjoittelun kautta toisin sanoen opitaan tekemällä. Taidetiedossa

tekijän tieto ja toiminnan päämäärä mahdollistavat taitojen kehittämisen. Taideoppimisesta voidaan puhua silloin, kuin oppijalle on taiteellisen tietämisen avulla kehittynyt kyky soveltaa ja toteuttaa oppimaansa eri merkityksissä. (Räsänen 2015, 40.)

Nykyisen kuvataidekasvatuksen merkittävä haaste on yhteiskunnan nopea visualisoituminen ja sen mukana tuoma runsas kuvatulva. Keskustelua käydäänkin miten suuren osan kuvanlukutaidolle pitäisi antaa kuvataidekasvatuksen rintamalla. Jotkut ihmiset vertaavat kuvanlukutaitoa äidinkielen lukutaitoon. Kehittyneellä kuvanlukutaidolla on katsottu olevan merkitystä kaikissa koulun oppiaineissa (Heikkilä 2014, 87 – 88; Räsänen 2015, 106.) Kuvanlukutaitoon sisällytetään niin taiteeksi luettavat kuin näköhavaintoon perustuva ihmisten väliset ilmiöt. Visuaalisella lukutaidolla ymmärretään ihmisen kykyä antaa merkityksiä, keskustella ja tuottaa kuvataiteellisia tuotoksia. (Räsänen 2015, 106 – 107.)

#### 4.3 Musiikkikasvatus

Musiikki on nykyään eri muodoissaan kaikille ja kaikkialta saatavilla. Lubet (2011, 75) onkin määritellyt musiikin välttämättömäksi osaksi elämää ja ihmisyyttä. Voidaankin sanoa että musiikki kuuluu kaikille ja sitä voidaan pitää ihmisoikeutena. Musiikki on läsnä ihmisen arjessa epämuodollisena ja sekä myöhemmin muodollisemmin musiikkiopetuksen myötä. Musiikki on kokemus joka koetaan omassa kulttuurisessa yhteisössä sekä opitaan musiikkikasvatuksen myötä. (Kaikkonen & Laes, 2013, 110.)

Ihminen astuu musiikin ja laulamisen maailmaan jo ennen syntymäänsä. Lapsi kuulee ääniä äitinsä mahassa jo ennen syntymäänsä. Lapsen varhainen puhe- ja laulukyky kehittyvät kotoaan kuulemien äänimallien perusteella. Lapsi alkaa hyvin varhain synnyttyään matkia vanhemmiltaan ja sisaruksiltaan opittuja asioita. Näin ollen lapsen kotiympäristöllä on suuri merkitys ennen koulua, kun hän rakentaa musikaalisia taitojaan. (Huotilainen 2009, 121 – 123; Pihkanen 2010, 108.) Kuitenkin yli puolet suomalaisista lapsista iältään 1-6 vuotta käyvät päivähoitossa. Päivähoitossa jokaisen lapsen kasvatukseen kuuluu sääntömääräisesti myös musiikkikasvatus. Ideaalitalanteessa se on sisällytetty päivittäisiin tapahtumiin viikoittaisen musiikkituokion lisäksi. (Korpela ym. 2010, 17 - 18.)

Varhaislapsuudessa tapahtuvaa musiikkiopetuksen alkuvaihetta kutsutaan alkupoluksi. Kaikilla ihmisillä nämä polut ovat sekä sisällöltään ja päämäärältään erilaisia eivätkä päädy samaan pisteeseen. Tämä polku on kuitenkin jokaiselle seikkailu, joka muodostuu

vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Oppija tarvitsee rinnalleen opettajia ja kanssa oppi joita, jotka mahdollistavat ja tukevat erilaiset tavat oppija ja kokea musiikkia. Näin musiikillisesta polusta voi tulla rikastuttava osa ihmisen elämää. (Huhtinen-Hilde`n, 2013, 130.)

Pienen lapsen musiikillisesta oppimista toivotaan muodostuvan monitahoinen ja merkityksellinen prosessi. Musiikkikasvatuksen tulisi tapahtua vapaamuotoisissa ja luonnollisissa hetkissä, joissa kasvatuksesta vastaa asiasta innostunut aikuinen ja jossa lapsi voi vapaasti ilman osallistumispaiteita heittäytyä musiikilliseen flow-kokemukseen. Tällä tarkoitetaan lapsen mahdollisuutta yhdistää leikki ja musiikillinen ilmaisu mielihyvää tuottavalla tavalla. (Custodero 2002; 2005; Therub 2007; Woodward 2005 sit. Ruokonen 2001, 123.)

Musiikki sisältää luovaa toimintaa. Bertil Sundin on todennut että pienet lapset vaihtavat erilaisia ilmaisumuotoja kesken leikin. Lapset vuorottelevat puhetta, laulua, kuvia ja liikettä. He joteltelevat, tanssivat, rakentavat, maalaavat ja leikkivät äänen ja liikkeen tahdissa. Nämä tilanteet antavat lapselle kokemuksia, joiden avulla lapsi oppii suunnittelemaan toimintaansa, löytää yhtäläisyyksiä ja eroja asioiden välillä, kehittämään mielikuvitustaan ja ilmaisutaitoaan. (Granberg 2001, 52.) Lapsen kokemusmaailmaa voidaan rikastuttaa mahdollistamalla kokonaisvaltainen toiminta. Erilaisten musiikillisten ilmaisumuotojen käyttö ja musiikin avaaminen lapselle havainnoinnin, kuuntelun, tuntemisen, luomisen ja kuvittelun keinoin edistävät lapsen esteettistä kokemista ja oman musikaalisen ilmaisun kehittymistä. (Ruokonen 2011, 123.)

Säveltä, musiikkipedagogi ja musiikkikasvatuksen lehtori Soile Perkiön mukaan musikaalisuus ei kuitenkaan ole vain osaamista. Se on osa arkea, jossa yhdessäolo, ilo ja itsensä ilmaiseminen yhdistyvät. Musiikkia kuunnellessaan lapsi opettelee käsittelemään tunteitaan ja se pistää lapsessa impulssin liikkeelle. Pienet vauvat alkavat hytkyä edestakaisin kuullessaan musiikkia ja lusikka kädestä kopahtaa pöytään äänimerkin tavoin. Lapselle musikaalisuus on ominaista ja rytmi syttyy luonnostaan. (Perkiö 2014, 34.)

Kaikkialta luonnosta löytyvä syke eli perusrytmi ja suoritusnopeus, on osa tempoa. Syke määrittelee vauhdin. Käytännössä tämä tarkoittaa laulu- tai liikenopeutta. Lapsen kuullessa musiikkia hänen sisäinen pulssinsa aktivoituu ja lapsi alkaa liikkua rytmin mukana. Musiikin kuuntelu kehittää lapsen sisäistä rytmittäjää, joka edesauttaa kehontuntemusta ja motorisien taitojen harjoittelua. Lapsen oppimisen kannalta tärkeintä on toisto. (Hirvonen 2012, 19.)

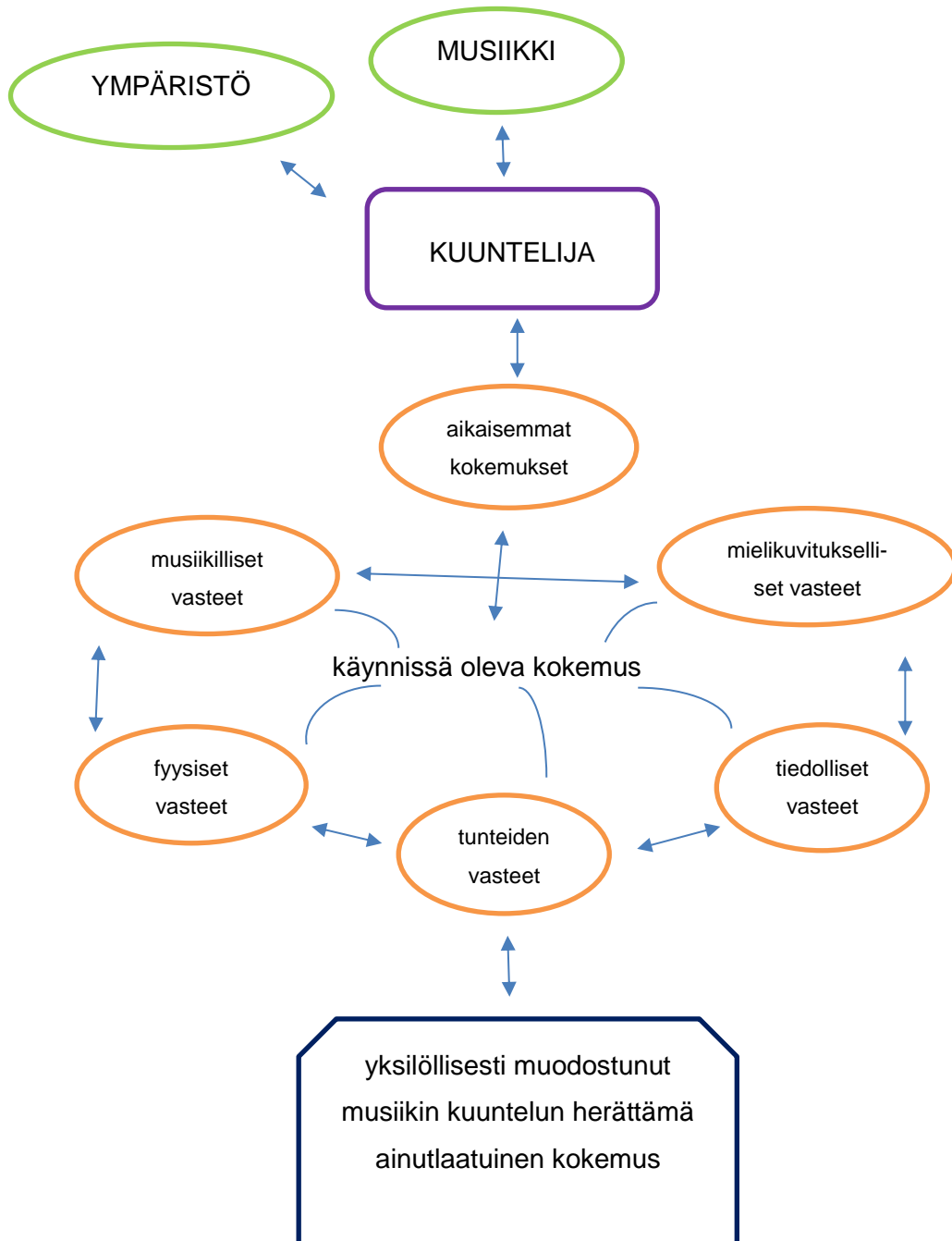
Toistolla on merkitystä myös puheen kehityksen kannalta. Lapsen puhe kehittyy musiikkia kuunnellessa ja laulaessa. Lasten laulut ovat rytmitetty niin, että lapsi oppii kuin huomaamatta tavuttamaan. Yleensä lasten laulujen sävel ja tavu kulkevat käsi kädessä. Laulujen avulla lapsi alkaa ymmärtämään puheen jäsentelyä ja äänenkäyttöä. Varhaislapsuudessa toteutetulla musiikkikasvatuksella onkin todettu olevan aivojen kehityksen kannalta pysyviä vaikutuksia (Huutilainen & Putkinen 2009 sit. Ruokonen 2011, 125.)

Äänen tutkiminen on yksi osa musiikillista oppimista. Äänen perusominaisuudet ja niiden tunnistaminen mahdollistavat musikaalisen oppimisen. Aikuinen voi tukea lasta tutustumaan ja nimeämään omaan elinpiiriinsä liittyviä ääniä ja niiden merkityksiä. Lapsi kuuntelee, havainnoi, tutkii, matkii ja leikkii erilaisilla ääniympäristönsä kuuluvilla äänillä. Lapsi alkaa hahmottaa luontevasti erilaisia musikaalisia käsitteitä. Musikaalisen ilmaisun myötä lapsi alkaa kanavoida omia tunteita ja ajatuksiaan. Lapselle tulee mahdollisuus tulkita ja ilmasta musiikkia oman tai yhteisten päätösten pohjalta. Lapsi alkaa tehdä esteettisiä valintoja. (Ruokonen 2011, 129 – 133.)

Musiikin kuuntelu on yksi musiikkikasvatuksen lähtökohdista. Musiikkipedagogi Suzukin, joka on vaikuttanut suomalaiseen musiikkikasvatukseen keskeisesti, opeissa korostuu yhteissoitto ja musiikin kuuntelu keskeisesti. Suzuki painottaa, että kuuntelulla ei ole merkitystä vain musiikissa vaan sillä voidaan tukea jokaista lasta kasvamaan vuorovaikutussuhteissa ja toiset huomioonottavassa elämäntavassa. (Suzuki 1977 sit. Ruokonen 2011, 127.) Usein musikaalista oppimista mitataankin vain erilaisten oppimistulosten mukaan. Ulospäin näkymättömät oppimisprosessit kuten ongelmanratkaisukyky, musiikin herättämät tunteet ja luominen, jotka usein tuottavat iloa ja omakohtaista musikaalista merkitystä, jäävät huomioita. (Huhtinen-Hilde`n, 2013, 136.)

Musiikki on kuitenkin intuitiivisesti läsnä ihmisen kokemusmaailmassa lähes joka päivä ja sillä on merkitystä sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä, vaikka sitä ei opetettaisikaan virallisesti. Musikaalinen osaaminen on kuitenkin tulosta musiikin kuuntelusta ja sen kokemisesta. Musiikin kuuntelu herättää ihmisessä sekä tiedollisia, että tunteellisia kokemuksia. Musiikin kuuntelu vaikuttaa ihmiseen luonnostaan ja kuuntelun herättämään kokemukseen vaikuttavat monet tekijät. Näiden tekijöiden vaikutuksesta ihmiselle muodostuu yksilöllisesti musiikin kuuntelun synnyttämä ainutlaatuinen kokemus. (Dunn 2014, 70 - 71.) Kuviossa 1 esitetään ihmisen musiikin kuunteluun liittyvä prosessi:





Kuvio 2. Musiikin kuunteluun liittyvä prosessi ja sen synnyttämä kokemus (Dunn 2014, 72).

Ihmisen tavoittaessa musiikin kuunteluun liittyviä tunteita itsessään hän voi samaistua niihin ja kokemuksesta tulee empaattinen. Musiikki voi oikein käytettynä edesauttaa empatiakyvyn rakentamisessa, lisätä suvaitsevaisuutta ja se opettaa ymmärtämään maailman monimuotoisuutta. Musiikin avulla kuulutaan yhteisöön ja jaetaan yhteisiä arvoja.

Toisaalta voidaan erottua muista omaleimaisella musiikin kuunteluun ja ilmaisuun liittyvillä taidoilla ja kokemuksilla. Parhaimmillaan musiikin käyttö kasvatuksessa voi olla portti parempaan itsetuntoon ja antaa eväitä oman identiteetin rakentamiselle. (Lehtonen 2007, 23.)

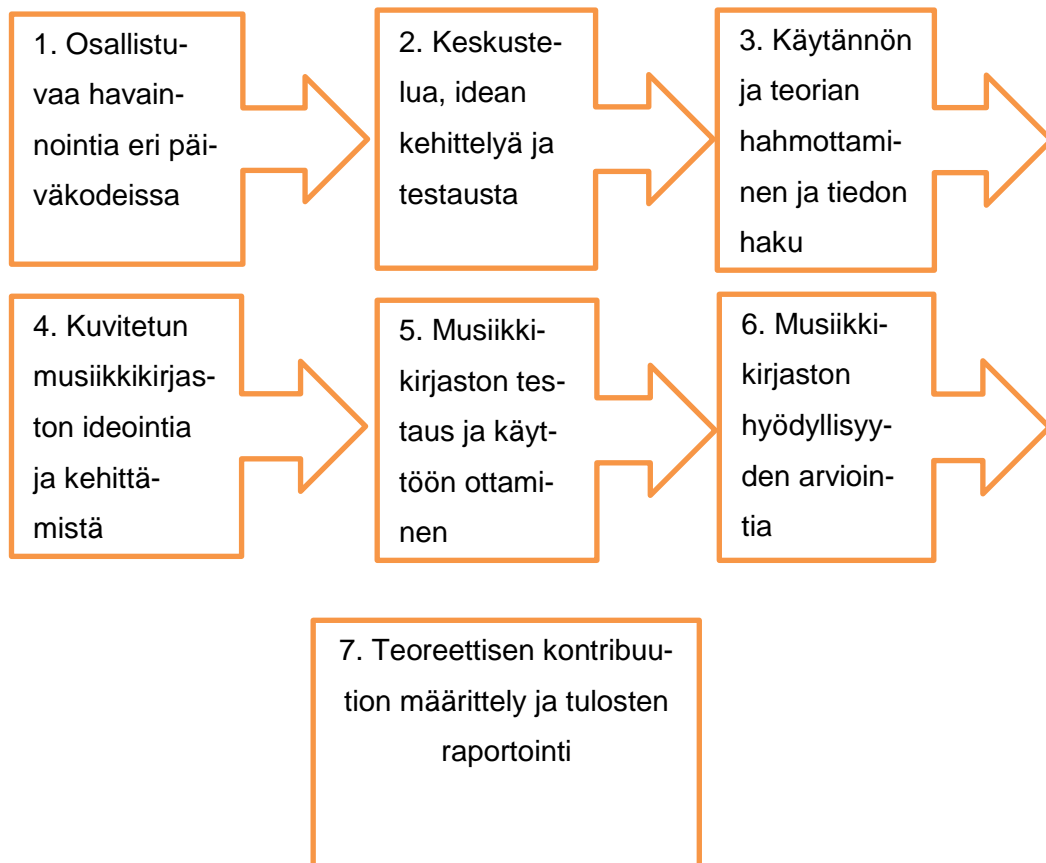
## 5 KUVITETUN MUSIIKKIKIRJASTON TOTEUTUS, LUOTETTAVUUS JA TULOKSET

### 5.1 Toimintatutkimus osana omaa työtäni

Tämä opinnäytetyön tavoite on oman työni sekä varhaiskasvatuksen työskentelytapojen kehittäminen. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä lasten kielellistä kehitystä luomalla kuvitettu musiikkikirjasto, joka ottaa huomioon erilaiset tavat oppia ja johdattaa lapset musiikin maailmaan. Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisella tutkimuksella pyritään asioiden, ilmiöiden ja merkitysten kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen (Koppa 2015.) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä voidaan pitää todellisen elämän kuvaamista. Tämä todellisuus on monitahoinen ja tutkimuksen tuloksena on mahdollisuus löytää asioiden välille erilaisia suhteita, joita matemaattiset kaavat eivät selitä. Kvalitatiivisen tutkimuksen lopputuloksena on tarkoitus paljastaa ilmiöitä tai löytää niille uusia selityksiä ja ratkaisumalleja. (Hirsijärvi ym. 2009, 161; Puusa & Juuti 2011, 31.)

Laadullinen tutkimus sisältää monia alalajeja, jotka palvelevat erilaisia tutkimustavoitteita. Niissä kaikissa on kuitenkin yhteisenä piirteenä sosiaalisen toiminnan, kommunikaation ja kulttuurin kuvaaminen, tulkitseminen ja selittäminen. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä kaikissa alalajeissa ovat: aineiston keruu todellisissa olosuhteissa, ihmiset ovat tiedon keruun keskiössä, tutkijan pyrkimys odottamattomien asioiden ja seikkojen paljastamiseen, tutkittavien näkökulmat aineistona, tarkoituksenmukainen tutkimusjoukko, tutkimussuunnitelman muutokset ja joustavuus tutkimuksen edetessä sekä tutkimustapausten ainutlaatuisuus. (Hirsijärvi ym. 2009, 164.)

Yksi laadullisen tutkimuksen alalajeista on toimintatutkimus. Toimintatutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa tutkija ja tutkittavat ovat yhdessä osallisina ratkomassa työyhteisön ongelmia ja/tai muuttamassa olemassa olevia käytänteitä. Toimintatutkimuksen ominaispiirteenä on sen sitominen olemassa olevaan elämään, ongelmakeskeisyys ja muutos tai siihen pyrkiminen. Toimintatutkimukselle on tyypillistä, että se etenee suunnittelun, toiminnan havainnoinnin ja reflektoinnin ketjuna ja sitä toteutetaan ja kehitetään vaiheittain. (Kuula 1999, 218 – 219; Metsämuuronen 2009, 324 – 325.) Kuviossa 2 esitetään oman opinnäytetyöni tutkimusprosessin kulku:



Kuvio 2. Opinnäytetyön tutkimusprosessin kulku.

## 5.2 Havainnointia, kehittämistä ja toteutus

Idea tällä opinnäytetyölle lähti ensimmäisen työssäoppimiseni aikana alle 3-vuotiaiden ryhmässä päiväkodissa. Tarkoituksena oli harjoitella pitämään aamupiiriä aiheena vuodenaikojen muutos syksystä talveen. Olin aikaisemmin työssäoppimiseni aikana havainnoinut, että pienten lasten oli vaikea jaksaa keskittyä tai kuunnella aikuisen puhetta jos kielellinen kehitys ei ollut vielä riittävä. Olin myös havainnoinut ja lukenut kirjallisuudesta lasten erilaisista tavoista oppia ja miten lapsiin saa paremman kontaktin suunnittelemalla toimintaa, joka on lapselle ominaista ja motivoivaa.

Aamupiiriä varten kirjoitin runo pikkukarhusta, joka syksyn tullen alkaa mennä talviunille ja talven aikana muistelee kesää. Sain idean etsiä aiheeseen sopivia kuvia ja liimata ne erivärisille pahveille. Näytin aamupiirissä lapsille kuvia samalla, kun lausuin runon (Liite

2). Lapset ilahtuivat kovasti ja jaksoivat hyvin istua paikallaan koko aamupiirin. Sain positiivista palautetta ryhmän lastentarhanopettajalta ja lastenhoitajilta. Kuvat laitettiin ryhmän ruokailutilaan seinälle, josta lapset kävivät katsomassa niitä halutessaan (Kuva 1.)



Kuva 1. Pikkukarhu runo päiväkodin seinällä.

Käytin tätä samaa oppimistilannetta muissakin työssäoppimispaikoissani ja huomasin lasten kiinnostuvan kuvista ja runosta aina uudestaan, vaikka ryhmät ja päiväkodit vaihtuivat. Saatuaani ensimmäisen lastentarhanopettajan sijaisuuden alle 3-vuotiaiden ryhmässä Hepokullan päiväkodissa havainnoin lasten kielellisen kehityksen eroja ja erilaisia tapoja oppia entistäkin tarkemmin. Lasten kyvystä keskittyä toiminnoissa puhutaan päiväkodeissa paljon. Oma kiinnostukseni on herännyt enemmänkin siihen, miten erilaiset oppimistilanteet saadaan yksittäiselle lapselle sopivaksi, niin että ne palvelevat mahdollisimman monia samanaikaisesti ja ottavat huomioon lasten yksilölliset tarpeet ja kehitystasot. Sain idean kehittää kuvitettuja kortteja myös musiikin puolelle. Päiväkodeissa musiikki on mielestäni yksi tärkeä elementti lasten päivittäisissä toiminnoissa ja sen avulla voidaan opettaa paljon.

Keskustelin kuvitetun musiikkikirjaston luomisesta päiväkodin muiden työntekijöiden sekä johtajan kanssa ja se sai kannatusta. Päiväkodilla ei ollut vastaava menetelmäpankkia käytössä. Tein ensimmäiset kuvitetut musiikkikortit Urpon ja Turpon lauluja CD:llä olevaan väriarvoituksia lauluun. Testasin kortteja oman ryhmäni lapsiin. Huomasin heti ensimmäisellä kerralla miten he keskittyivät kuuntelemaan ja katsoivat kuvia tarkasti. Katsoimme kuvakortit uudestaan musiikin loputtua ja keskustelimme väreistä ja aiheista. Lapset pyysivät laulua monta kertaa uudestaan ja oppivat sen nopeasti ulkoa. Kuvissa olevista teemoista puhuttiin myös muiden toimintojen aikana. Aloitin lasten havainnoinnin musiikkihetkissä ja seurasin niiden vaikutuksia toimintahetkien ulkopuolella.

Havainnoinnin etuna voidaan pitää sitä, että tutkija pääsee lähelle tutkittavia heidän todellisissa toimintaympäristöissään. Havainnoinnin avulla saadaan hyvin tietoa tilanteissa, joissa tapahtuu ihmisten välistä vuorovaikutusta, tilanteet vaihtuvat nopeasti ja ennakoitavuus on huono. (Hirsijärvi ym. 2009, 213.) Havainnoinnilla tarkoitetaan siis tutkijan objektiivista tarkkailua tilanteessa, jossa hän osallistuu tutkittaviensa toimintaan joko osallistumalla siihen tai seuraamalla tilannetta sivusta. Jotta voidaan puhua tieteellisestä havainnoinnista, tutkija kirjaa samalla ylös muistiinpanoja tai muuta dokumenttia. (Metsämuuronen 2009, 248.)

Toimintatutkimuksessa käytetään usein osallistuvaa havainnointia. Siinä tutkija on tutkitavassa ryhmässä toimijan roolissa. Tällöin tutkijan on tunnettava tutkittavat hyvin ja tutkija osallistuu toimintaan tutkittavien ehdoilla. Tutkijasta tulee toimija joka jakaa omaa elämäkokemustaan, kuuntelee ja havainnoi tutkittavia mutta lisäksi puuttuu ryhmässä ilmeneviin epäkohtiin. Havainnointimenetelmää käytettäessä tutkijan tavoitteena on saada tietoa rajatuista kohteista tai laajempi kuva tutkittavien koko elämästä. Havainnoinnin suden kuoppia ovat tutkijan omat tulkinnat tilanteista oikeiden havaintojen jäädessä unohduksiin. (Hirsijärvi ym. 2009, 217; Metsämuuronen 2009, 249.)

Kerroin aikaisemmin tekemistäni kuvitetuista musiikkikorteista Urpon ja Turpon väriarvoituksia lauluun. Väriarvoituksia laulussa harjoitellaan erilaisia värejä ja asioita. Laulu etenee siten, että eri säkeistöissä käsitellään asiaa tai ilmiötä joka kuvaa vastaavaa väriä. Esimerkiksi yksi säkeistö menee seuraavasti: ”Pyöreä ja varsin fiini, ulkomainen appelsiini. Se on oranssi, se on oranssi, se väri on oranssi” (Huovi & Perkiö 2011, 14). Alla on esimerkki miten havainnoin lapsen oppimista menetelmäni perusteella. Oppimista-  
pahtumaan kuuluu keskeisesti tekemäni kuva ulkomaisesta appelsiinistä (Kuva 2.)



Kuva 2. Ulkomainen appelsiini (Papunet 2015).

Otimme musiikkihetkellä useampaan otteeseen kyseisen laulun. Lapset keskittyivät aina odottamaan mitä kuvia seuraavaksi tulee esiin. Muutaman musiikkihetken jälkeen lapset pyysivät itse lauluja, jossa on kuvakortit. Ryhmässäni oli yksi 3-vuotias poika, joka harvoin kysyttäessä vastasi tai puhui muutenkaan oma-aloitteisesti. Lapsella ei ollut kielellisen kehityksen vaikeutta vaan hän oli luonteeltaan ujo. Yhtenä päivänä kun oli tarkoitus aloittaa musiikkihetki, hän tuli luokseni ja kysyi: Mitä laitetaan? Kysyin häneltä: Mitä haluaisit? Hän vastasi: Appelsiinilaulu. Otin kuvakortit ja lauloimme sekä katselimme laulun kuvakortit yhdessä ryhmäni kanssa. Minulla oli tapana aina laulun päätyttyä kerrata lasten kanssa kuvakortit ja niissä esiintyvät värit ja asiat. Jotkut lapsista halusivat kertoa mitä heille tuli mieleen kuvista. 3-vuotias poika ei kertonut kertaakaan mitään.

Seuraavana aamuna tulin töihin. 3-vuotias poika oli tullut päiväkotiin jo ennen minua. Hän leikki leikkihuoneessa eriväristen tasapainolautojen kanssa. Kun tervehdin lapsia, hän tuli luokseni ja kertoi että oli ostanut eilen äidin kanssa appelsiineja prismasta. He menivät sinne bussilla ja hän sai kantaa appelsiinit kotiin. Hän oli silminnähdessä onnellinen. Kehuin poikaa avuliaaksi ja taitavaksi. Hän jatkoi leikkimistä tasapainolautojen kanssa. Hetken päästä hän tuli uudestaan luokseni keltainen tasapainolauta kädessään ja sanoi: Tämä on banaani? Sanoi hänelle, että niinpäs onkin ja hymyilin. Seuraavaksi

poika otti minua kädestä kiinni ja vei muiden tasapainolautojen luokse. Hän kertoi osoittaen erivärisiä tasapainolautoja vuorotellen, että vihreä on omena, sininen mustikka, punainen mansikka. Sitten hän osoitti minulle viimeistä lilan väristä tasapainolautaa ja kysyi: Mikä tuo on? Hetken mietittyäni sanoin: Se on luumu. Poika katsoi minua sanoen: Niin, mutta en ota sitä, koska en pidä luumuista. Katsoimme toisiamme ja aloimme nauraa. Hetkeä ei voi täysin kuvailla sanoin, mutta se on minulle ikimuistoinen.

Tässä tapahtumasarjassa ilmeni mielestäni jotain valtavan hienoa ja koin konkreettisesti miten oppiminen tapahtuu asteittain, konstruktivisesti ja vuorovaikutuksessa. Tilanteessa ilmeni molemmin puolta luottamusta ja ymmärrystä, oppimista, lapsen osallisuus, dialogi lapsen kanssa jossa toteutuu täydellinen tasavertaisuus sekä oman työni arvokkuus ja tärkeys. Tämän ja aikaisempien havaintojeni perusteella minulle oli nyt täysin selvää, että lähdän kehittämään ja ideoimaan kuvitettuja musiikkikortteja lisää. Sain idean kuvitetusta musiikkikirjastosta.

Musiikkikirjasto tulisi koko päiväkodin käyttöön ja sitä voisi helposti käyttää ryhmästä riippumatta. Idean toteuttamisen esteenä oli aika, jota ei tuntunut löytyvän työpäivän aikana. Tähän ongelmaan toi hyvän ratkaisun ja tilaisuuden samaan aikaan käynnistyvä opinnäytetyöprosessi. Sain päiväkodin johtajalta ja muilta työntekijöiltä kannustusta ja hyväksynnän idealle. Aloin miettiä mihin käytössäni oleviin lauluihin kuvitetut musiikkikortit sopisivat. Päätin valita lauluja eri teema alueiden alta. Valitut teemat olivat: värit, eläimet, esineet, ruoka, kulkuneuvot, vuodeajat, viikonpäivät ja tunteet. Jossakin lauluissa käsitellään useampaa teemaa.

Laulujen valinnan jälkeen lähdin etsimään sopivia kuvia papunetistä, internetistä sekä valokuvista. Tarkoituksena oli myös, että myös päiväkodin lapset saisivat kuvittaa osan lauluista mutta jouduin jättämään sen pois aikataulullisista syistä. Kun oli löytänyt sopivat kuvat lauluihin, laminoin ja koristelin kortit. Poltin laulut CD:lle ja kokosin materiaalin sopivan kokoiseen laatikkoon, josta ne ovat helposti otettavissa ja käytettävissä. Taulukossa 1 esitellään musiikkikirjaston sisältö, alkuperäinen CD josta laulu on otettu, laulun teema ja kappaleen kesto.

Taulukko 1. Musiikkikirjaston sisällysluettelo.



**Lapsi oppijana:** Lapsi on utelias ja kiinnostunut oppija ja oppii parhaiten tekemällä käyttäen kaikkia aistejaan. Lapsi oppii ensin aikuisen ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa ja myöhemmin rakentamalla omia sisäisiä tapahtumia. Taidekasvatuksen avulla lapsen on mahdollista käsitellä ja jäsentää vaikeita tunteita ja asioita sekä tuoda näkyväksi erilaisia kokemuksia ja tulkita niitä sekä tutkia eri merkityssuhteita. Lapsen oppiminen tapahtuu parhaiten kun lapsi on motivoitunut, kiinnostunut ja oppimistapahtumat koskettavat lapsen omaa kokemusmaailmaa.

KAPPALE	alkuperäinen CD	TEEMA	kesto
1. Muumilaakson tuulet	Muumiperheen lauluhetki	Vuodenajat	3:34
2. On viikonpäiviä seitsemän	Siinan taikaradio	Päivät	1:13
3. Viikon matka	Siinan taikaradio	Päivät+Kulkuneuvot	2:02
4. Kulkuneuvoja	Reissutunti	Kulkuneuvot	2:31
5. Monenlaisia autoja (karkkikone)	Liikkuva laulureppu	Kulkuneuvot	2:48
6. Värejä (karkkikone)	Liikkuva laulureppu		1:56
7. Väriarvoituksia	Urpon ja Turpon lauluja	Värit	3:38
8. Kanapolkka	Karvakorvan laulupurkki	Värit	2:47
9. Värikäs kansa	Pikku papun laulut	Väri+Eläimet	3:24
10. Mittarimatto	Suupoppia	Värit	2:50
11. Kirpun kyläkauppa	Pikku papun laulut	Esineet	1:59
12. Muumimamman laukku	Muumiperheen lauluhetki	Esineet+tunteet	2:30
13. Lumilaulu	Pulputinpannu	Vaatteet	3:04
14. Herkkujuhlat	Reissutunti	Ruoka	2:25
15. Muurahaisten muori	Pikku papun laulut	Ruoka	2:07
16. Ötökkölaulu	Satutunti	Eläimet	1:46
17. Sammakkolaulu	Lystitunti	Eläimet	1:47
18. Koiraräppi	Karvakorvan laulupurkki	Eläimet	2:07
19. Eläinlaulu	Suupoppia	Eläimet	2:49
20. Maalarimestari Afrikassa	Pulputinpannu	Eläimet+värit	1:49
21. Naurava monni (feat Freeman)	Ipanapa – Napakympt!	Tunteet + Eläimet	3:15
22. Eläimellistä menoa (karkkikone)	Liikkuva laulureppu	Eläimet+kehonosat	1:12
23. On kiva soittaa orkesterissa	Satutunti	Soittimet+eläimet	2:54
24. Kop Kop (karkkikone)	Liikkuva laulureppu	Soittimet	0:50

### 5.3 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu

Tämän laadullisen tutkimuksen luotettavuutta leimaa toimintatutkimukselle tyypillinen erikoisluonne. Tutkimuksen toistettavuus eli reliiabiliteetti on vaikea toteuttaa, koska perinteisessä merkityksessä se tarkoittaa kahden tutkijan samankaltaista tulosta tai että kahdella eri tutkimusmenetelmällä tai tutkimuskerralla saadaan samat tulokset. (Hirsijärvi ym. 2009, 231; Aaltio & Puusa 2011, 153 - 156.) Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti taas tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulosten mittari mittaa juuri oikeaa asiaa tutkimuksen kannalta. Validiteetti jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti näyttää suuntaa sille miten helposti tulokset voidaan yleistää. Sisäinen validiteetti kertoo kuinka hyvin tutkija on suunnitellut ja toteuttanut sekä etsinyt ja pohtinut tutkimustuloksiaan. (Hirsijärvi ym. 2009, 231; Forsell 2013, 24.) Tämän tutkimuksen validiteetti on taas helpompi havaita. Koska sisäinen validiteetti voidaan osoittaa myös riittävällä laajalla tutkimuksen viitekehyksellä sekä tutkittavan ilmiön merkityksellisellä esittelyllä (Metsämuuronen 2009, 126).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan siis tarkastella muutenkin kuin käsitteiden reliiabiliteetti ja validiteetti avulla. Laadulliseen tutkimusprosessin luonteeseen kuuluvat tutkijan läsnä oleva osallisuus suhteessa tutkittaviin ja sitä myötä tutkimuksen erityislaatuisuus sen käynnistämisen, tutkimuskysymyksissä ja toteutuksessa. Näin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella ja ymmärtää laajemmin siirrettävyyden näkökulmasta. Silloin voidaankin pohtia, saataisiinko samanlaiset tutkimustulokset vastaavanlaisessa tutkimusympäristössä ja onko aihetta mahdollisuus tutkia uudelleen ja päätyä samanlaisiin loppupäätelmiin? (Aaltio & Puusa 2011, 156.)

Tässä opinnäytetyössä olen esitellyt laajan viitekehyksen lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksen pedagogiikasta, taidepedagogiikasta sekä esitellyt oman päättelypolkuni tämän opinnäytetyön merkityksestä ja siirrettävyydestä. Tämän perusteella voidaan todeta, että tutkimus on lisännyt ymmärrystä ja tuottanut paikansa pitävää sekä hyödyllistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä joskaan tietoa ei voida pitää yleistettävänä (Aaltio & Puusa 2011, 157).

## 5.4 Tulokset

Tämän toimintatutkimuksen tuloksena syntyi kuvitettu musiikkikirjasto varhaiskasvatukseen. Kuvitettu musiikkikirjasto sisältää lasten laulujen sanoihin sopivat kuvitetut musiikkikortit. Tämän toimintatutkimuksen tavoitteena oli havainnoida lapsia ja toteuttaa sen tiimoilta musiikkikirjasto. Tätä työtä kirjoittaessa on ole vielä ehtinyt testaamaan uusia kuvitettuja musiikkikortteja käytännössä, joskin laulut ovat valittu käytännön työssä havaittujen tarpeiden mukaan. Uskon kuitenkin, että tämän toimintatutkimuksen yksi merkittävistä tuloksista on yksittäisen työntekijän mahdollisuus vaikuttaa työyhteisön kehittämiseen kuten myös tutkijan ammatillinen kasvu.

Työyhteisössä on aina asioita joihin yksittäinen työntekijä ei voi vaikuttaa. Löytyy myös asioita joihin pystyy vaikuttamaan ja luomaan siten muutosta. Työyhteisön sisäisellä kulttuurilla on merkitystä salliiko se kehittymisen vai estääkö se sen. Tilanneherkällä työyhteisöllä tarkoitetaan organisaatiota, jossa ei haeta syllisiä vaan etsitään uusia toimintatapoja ongelmanratkaisuun. Organisaatiossa henkilöstö otetaan mukaan suunnitteluun ja uusien metodien käyttöönottoon. Vastuuta jaetaan kaikille henkilöstön asemasta riippumatta. Näin luodaan puitteet työyhteisön pitkäjänteiselle kehittämiselle, uudistumiselle ja henkilöstön kasvuun ja kehittymiselle. Henkilöstön on mahdollisuus tuottaa uudenlaisia ja merkittäviä ratkaisumalleja luovassa organisaatiossa, jossa on uskallusta ja valmiuksia kohdata uudet mahdollisuudet. ”Kehittäminen ei ole projekti vaan prosessi” (Ranta 2005, 23 – 27.)

Kehittämisen prosessissa yhtä tärkeä kuin työyhteisön toiminnan muutos, on yksittäisen työntekijän osaamisen lisääntyminen ja henkilökohtainen muutos. Muutoksen toivotaan olevan samansuuntaista kuin koko organisaation muutoskehittymisen ja siinä voidaan nähdä kolme piirrettä: henkilökohtainen muutos voi lähteä organisaation muutoksen seurauksena havaitusta henkilöstön kehittämistarpeesta, se voi myös näkyä kehityksenä joka ei vastaa organisaation linjaa, tai se voi antaa organisaation johdolle ideoita ja kehittämisehdotuksia, jotka johtavat koko organisaation haluun kehittyä ja menestyä. (Luoma 2011, 29 - 30.)

Olipa muutos millainen tahansa sen edellytyksenä on työntekijän avoimuus uusien tilanteita kohtaa ja kyky liikkua muutoksen vaatimalla tavalla. Hän pystyy sopeutumaan uusiin tilanteisiin ja henkinen tasapaino sekä elämänhistoria mahdollistavat muutosproses-

sin ja siihen liittyvät paineet sen läpiviemiseksi. (Ranta 2005, 59.) Kaiken kaikkiaan organisaation kehittäminen ei ole vain ohjelmien ja projektien kehittämistä vaan se on jatkuvaa päivittäisiin toimintoihin liittyvää muutostyötä ruohonjuuri tasolla. Kehittämisestä voi parhaimmillaan tulla yksilön ja organisaation tapa toimia. ( Luoma 2011, 37.)

### 5.5 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimusehdotuksena on toistaa tämä tutkimus toisessa varhaiskasvatuksen yksikössä ja saada näin tutkimukselle lisää luotettavuutta. Toinen jatkotutkimusehdotus on itsekin suunnittelemani osuus, jossa lapset saavat itse kuvittaa ja tehdä musiikkikortteja lauluihin. Tämä lisäisi huomattavasti lasten osallisuutta ja taidepedagogiikan toteutusta kuvataiteen lähtökohdista. Yksi mielenkiintoinen tutkimuksen kohde olisi myös kuvanlukutaitoon keskeisesti liittyvä lasten kanssa tehtävä valokuvausprojekti. Valokuvausprojektissa lapset saisivat valokuvata laulujen sanoituksiin liittyviä asioita. Valmiista valokuvista voitaisiin tehdä yhdessä rakentaa kuvitettuja runoja tai lauluja.

Yli ammattiryhmärajojen menevä jatkotutkimusehdotus olisi pelisovellus tietokoneelle. Sovellus sisältäisi valitut laulut ja niihin sopivat kuvat sekä mahdollisuuden lisätä lauluja ja kuvia helposti tarpeen mukaan. Kuvitettua musiikkikirjastoa olisi sovelluksen avulla mahdollisuus käyttää päivähoitoyksiköstä tai kunnasta riippumatta. Lapset pystyisivät sovelluksen avulla yhdistelemään kuvia ja laulujen sanoja itsenäisesti. Näin voitaisiin kehittää ja tukea sekä mediankäsittely- ja lukutaitoja, että tukea muistin kehitystä nykyäikaisin keinoin.

## 6 PIENIN ASKELIN – YHDESSÄ OPPIEN

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kuvitettu musiikkikirjasto varhaiskasvatukseen käyttöön ja siten parantaa lasten kielellisiä valmiuksia taidekasvatuksen keinoin. Tavoitteena tällä opinnäytetyöllä on siten kehittää omaa työyhteisöäni ja lisätä omaa ammatillista kasvuani. Olen tässä opinnäytetyössä kertonut miten olen päätenyt kehittämään kuvitettua musiikkikirjastoa ja tuonut laajasti tietoa lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksen pedagogiikasta ja taidepedagogiikasta. Kuvaillemiäni esimerkkien avulla olen konkretisoinut minkälainen hyöty tämän kaltaisesta kuvitetusta musiikkikirjastosta voi olla lasten kasvun tukemisessa varhaiskasvatuksessa.

Läsnä oleminen, positiivinen vuorovaikutus, kuunteleminen ja rehellisyys ovat mielestäni kaikkein tärkeimpiä asioita työskennellessä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Vuorovaikutuksella ja havainnoimalla lapsia saa paljon tietoa lapsesta oppijana. Lastentarhanopettajan tehtävänä on löytää ja tarjota menetelmiä, jotka saavuttavat kaikki oppijat yksilöinä. Oikeilla menetelmillä voidaan tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä vaikuttaa myönteisesti oppimiseen ja käsitykseen itsestä.

Tämä opinnäytetyö on ollut itselleni merkittävä oppimisprosessi. Samalla kun olen pohjennut miten lasten oppimista voi lisätä yksilöllisesti erilaiset oppimistyyli huomioiden, lapsilähtöisesti ja osallisuutta tukien, olen reflektoinut omaa oppimisen polkuani. Omat myönteiset ja kielteiset oppimiskokemukset, ammattikirjallisuus ja lasten havainnointi sekä heidän kanssaan toimiminen ovat kaikki osaltaan vaikuttaneet siihen millaiseen lopputulokseen olen tullut ja mitä olen itse oppinut. Olenkin tullut siihen lopputulokseen, että oppiminen on vastavuoroista, moni tahoista ja ulotteista, koostuu kerroksista ja joka voi jatkua läpi elämän.

Lopuksi haluan kiittää työpaikkani Hepokullan päivähoitoyksikön henkilökuntaa ja erityisesti päiväkodin johtaja Jarna Peltosta, joka on mahdollistanut opiskeluni työn ohessa ja jolta olen aina saanut tukea opiskeluun liittyvissä asioissa. Kiitos myös ASOSTS14-ryhmälleni ja sen opettajille, joilta olen saanut paljon tietoa ja käytännön esimerkkejä työelämästä ja jotka ovat tukeneet minua opiskelun haasteissa.

”Elämä on täynnä suuri ihmeitä sille, joka on valmis ottamaan niitä vastaan” (Muumipappa).

## LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P.(toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Vantaa: Hansaprint
- Aaltonen, R., Lehtinen, T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M-T., Tuuneinen, P. & Viherä-Toivonen, A. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto
- Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Suomentanut: Immonen, A., S. Tuurusvuori, J. & Eurooppalaisen filosofian seura ry. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry
- Dunn, R E.. 2014. Life music as a beginning point. Teoksessa R. Barret, J. & R. Webster, P. (Ed.) The Musical Experience. New York: Oxford University Press
- Fonsen, E., Heikka, J. & Elo, J. 2014. Osallisuutta edistävän suunnittelun tasot. Teoksessa Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Kopio-Niini OY
- Forsell, M. 2013. Johdanto tieteelliseen kirjoittamiseen. Kokkola: Juvenes Print Viitattu 17.6.2016 <http://www.theseus.fi> > Centria-ammattikorkeakoulu > Centria. Oppimateriaaleja > Johdanto tieteelliseen kirjoittamiseen
- Granberg, A. 2001. Småbarns bild- & formskapande. Stockholm: Liber AB
- Hakamo, M – L. 2011. Puhekuplia. Saarijärvi: Lasten Keskus
- Haveri, M. 2014. Ihmisarvoinen taide – Erityiskasvatus ja osallisuuden kulttuuri Lauri Rauhalan ajattelun valossa. Teoksessa Heikkilä, E. & Tuovinen, T. (toim.) Uusi taidekasvatusliike. Helsinki: Unigafia Oy
- Heikkilä, E. 2014. Kuvataide ja kuvataide sekä Juho Hollon ajatuksia mielikuvituksen kasvattamisesta. Teoksessa Heikkilä, E. & Tuovinen, T. (toim.) Uusi taidekasvatusliike. Helsinki: Unigafia Oy
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. Pienet päivähoitossa. Helsinki: WSOY
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Hirvonen, S. 2012. Siinan taikaradio. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Huhtinen-Hilde`n, L. 2013. Kanssakulkijana musiikin alkupoluilla. Teoksessa Juntunen, M-J., M. Nikkanen, H. & Westerlund, H. (toim.) Musiikkikasvattaja kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kuntannus
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta Varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Huotilainen, M. 2009. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Teoksessa Louhivuori, J. Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME r.y.
- Huovi, H. & Perkiö, S. 2011. Urpon ja Turpon lauluja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

- Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino 30- 52.
- Kaikkonen, M. & Laes, T. 2013. Musiikkikasvattaja inklusion ja tasa-arvoisen oppimisen edistäjänä. Teoksessa Juntunen, M-J., M. Nikkanen, H. & Westerlund, H. (toim.) Musiikkikasvattaja kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kalliala, M. 2009. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Tampere: Juvenes Print
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino 9- 29.
- Kaure, M. & Rauhala-Vahervaara, S. 2014. Kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 28.3.2016 <http://www.talentia.fi/files/3313/Kielenkehitys1.pdf>
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito - työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus
- Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu Kiikarissa. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Koppa 2015. Laadullinen tutkimus. Viitattu 5.5.2016 <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Korpela, P., Kuoppamäki, A., Laes, T., Miettinen, L., Muhonen, S., Muukkonen, M., Nikkanen, H., Ojala, A., Partti, H., Pihkanen, T. & Rikandi, I. 2010. Music education in Finland. Teoksessa Rikandi, I. (toim.) Mapping the common ground – philosophical perspectives on finnish music education. Helsinki: BTJ Finland OY
- Kronqvist, E-L 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kuuloavain.fi 2015. Kielen ja puheen kehitys. Viitattu 28.3.2016 <http://kuuloavain.fi/info/kieli-ja-kommunikaatio/kielen-ja-puheen-kehitys/>
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino
- Laine, A. Ruishalme, O. Salervo, P. Sive`n, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 8., uudistettu painos. Porvoo: WSOY
- Laurila- Hakulinen, R. 2014. Arkiston kätköistä verkon kuvatulvaan. Teoksessa Katara, E., Laurila-Hakulinen, R. & Venäläinen, P. (toim.) Maailman lasten värikäs arki. Kerava: Savion kirjapaino
- Lehtonen, K. 2007. Musiikki kasvun voimavarana. Teoksessa Lehtonen, K. (toim.) Musiikin symboliset ulottuvuudet. Suomen musiikkiterapiayhdistys
- Luoma, M. 2011. Organisaation toiminnan kehittäminen – monta tietä, yksi päämäärä. Teoksessa Juuti, P. (Toim.) Työyhteisön kehittäminen ja johtaminen. Vantaa: Hansaprint
- Malmivirta, H. 2015. Taideoppiminen ja ammattikasvatus – pedagoginen malli vai kokonaan uusi oppimisen paradigma? Viitattu 19.6.2016 <http://www.okka-saatio.com> > Julkaisut > ammattikasvattajan aikakausikirja > Arkisto > 2015 - erikoisnumero
- Martikainen, K. 2007. Vuorotellen opas vuorovaikutukseen ja kielenkehityksen alkuvaiheeseen. Viitattu 28.3.2016 <http://papunet.net/fileadmin/muut/Esitteet/Vuorotellen.pdf>
- Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

- Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus
- Nurmi, J-P., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus
- Papunet 2015. Papunetin kuvatyökalu. Viitattu 17.6.2016. <http://papunet.net/kuvatyokalu/fi>
- Perkiö, S. 2014. "Musikaalisuus ei ole osaamista". Meidän perhe 9/2014, 34.
- Pihkanen, T. 2010. Let the children sign. Teoksessa Riknadi, I. (toim.) Mapping the common ground – philosophical perspectives on Finnish music education. Helsinki: BTJ Finland OY
- Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) 2001. Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Helsinki: Edita Oyj
- Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Laadullisen lähestymistavan yleistymisen kulttuurinäkökulman myötä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Vantaa: Hansaprint
- Ranta, R. 2005. Kehittyvä työyhteisö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Räsänen, M. 2015. Visuaalisen taiteen monilukukirja. Helsinki: Aldus Oy
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 10.4.2016. <http://www.julkari.fi/handle/10024/77129>
- Turja, L. 2010. lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa Turja, L. & Fonsen, E. (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Juvenes Print
- Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Uusitalo, K. & Kohtamäki, M. 2011. Konstruktiivisen tutkimusotteen rooli menetelmien kentässä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Vantaa: Hansaprint
- Venäläinen, P. 2015. Lasten tekemät kuvat – taidetta ja kulttuuriperintöä. Teoksessa Katara, E., Laurila-Hakulinen, R. & Venäläinen, P. (toim.) Maailman lasten värikäs arki. Kerava: Savion kirjapaino



Taulukko 1. Kielen kehitys ikävuosittain. (Koivunen &amp; Lehtinen 2015, 155 - 156).

1-2 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lapsi tuntee oman nimensä, ymmärtää noin 50 sanaa ja käyttää eleitä ilmaisun tukena.</li> <li>• Lapsi sanoo ensin yksittäisiä sanoja, myöhemmin parin sanan lauseita.</li> <li>• 1,5-vuotias ja tuottaa n. 30 sanaa, mutta ymmärtää noin 200 sanaa.</li> <li>• Ymmärtää lyhyitä kehotuksia toimien niiden mukaan, vaikka ei itse vielä tuota sanoja.</li> <li>• Lapsi voi kehittää oman vakiosanan kaikille esineille, joille hän ei vielä osaa antaa niemeä.</li> </ul>
2 – 3 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Puheen kehityksen nopeus vaihtelee ja puhe voi olla takeltelevaa.</li> <li>• Useimmilla on käytössään yksittäisiä sanoja ja monilla lyhyitä lauseita. Puhe voi kuitenkin olla takeltelevaa.</li> <li>• 2 -vuotias lapsi tuntee noin 250 merkityksellistä sanaa. Yksilöllinen vaihtelu n. 0 – 600 sanaa</li> <li>• 2,5 -vuotiaana lapsi oppii noin 10 uutta sanaa päivässä ja runsaat 3000 sanaa vuodessa.</li> <li>• 3 – vuotias voi käyttää jo moni sanaisia lauseita, joiden sanat ovat eri sanaluokista</li> <li>• Määrällisesti lapsi käyttää eniten substantiiveja ja verbejä. Adjektiivit, pronominit ja partikkelit yleistyvät vähitellen.</li> <li>• Puheessa esiintyy preesens- ja imperfektimuotoja, monikko, genetiiviä, partitiivia, sekä sisä- ja ulkopaikallissijoja.</li> <li>• Lapsi voi käyttää myös omatekoisia taivutusmuotoja(Lyytinen 2003).</li> </ul>

3 – 4 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 3 -vuotiaan puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää.</li> <li>• lapsi käyttää apuverbejä ja aikamuotoja sekä taivuttaa verbejä eri aikamuodoissa.</li> <li>• Puheessa on käsky-, kielto- ja kysymyslauseita.</li> <li>• Lapsi osaa ilmaista esineen sijainnin, osaa käyttää adjektiivien vertailuasteita (Lyytinen2003) ja kuvailla esineitä, joka ei ole sillä hetkellä paikalla.</li> <li>• Lapsi nauttii yksinkertaisista riimeistä ja loruista.</li> <li>• Lapsi hallitsee vokaalit, mutta konsonanttien hallitseminen voi olla puutteellista.</li> <li>• Lapsi voi kysellä hänelle uusien sanojen merkityksiä.</li> <li>• lapsi osaa myös puhua jo vuorotellen (Siiskonen ym. 2003).</li> </ul>
4 – 5 vuotias	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokan sanoja samassa suhteessa sanavarastoon kuin aikuisen arkipuheessa.</li> <li>• Lapsi hallitsee sanojen taivuttamisen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt.</li> <li>• Omatekoisten sanojen taivutusmuodot vähenevät ja ilmaisu tarkentuu ajan ilmaisussa, sijainnin kuvauksessa ja esineiden ja asioiden laadussa, kuten koko, määrä, väri ja muoto (Lyytinen 2003).</li> <li>• Lapsi käyttää käsitteitä aikaisin, myöhään, tänään, huomenna, nopeasti, hitaasti, alas ja ylös.</li> <li>• Lapsi tuntee usein päävärit.</li> <li>• Lapsi osaa luokitella esineitä.</li> <li>• Lapsi puhuu ja kyselee paljon.</li> <li>• Lapsen puhe alkaa muistuttaa aikuisen käyttämää puhetta, vaikka artikulaatio- ja taivutusvirheitä voi vielä esiintyä.</li> </ul>

5 – 6 vuotias	<ul style="list-style-type: none"><li>• 5- vuotiaat kiinnostuvat numeroista ja kirjaimista. 6-vuotias osaa yli 10 000 sanaa.</li><li>• Jotkut lapset osaavat kirjoittaa nimensä.</li><li>• Esineiden laskemien kymmeneen asti alkaa onnistua.</li><li>• Lapsi vertailee ja lajittelee ja laittaa esineitä suuruusjärjestykseen.</li><li>• Lapsi puhuu kielioppilisesti melkein oikein mutta uutamia äännevirheitä voi vielä esiintyä.</li><li>• Lapsi käyttää sanoja vähän, paljon, edessä, takana, nopeasti ja hitaasti.</li><li>• Lapsi pitää saduista ja osaa kertoa kuvista tarinoita (MLL204a).</li><li>• Lapsi omaksuu vuorovaikutuksen perustaitoja, kuten kuuntelemien, kysymysten esittäminen ja niihin vastaaminen, vuorotellen puhuminen ja ohjeiden noudattaminen (Nurmi ym. 2009).</li></ul>
---------------	---

## Pikkukarhu runo



1. Mitä mietit pikkukarhu,  
onko murhe sulla?



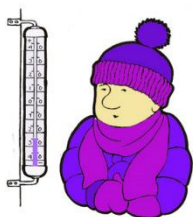
2. Pois syksyn lehdet lähteneet,  
on talven aika tulla!



3. Ensilumi kun maahan satelee,



4. Pikkukarhu kivenkoloon matelee.



5. Nyt ulkona jo pakastaa,



6. ja pikkukarhu talviuntaan rakastaa.



7. Lapset jäällä hienosti luistelee,



8. ja pikku karhu kesää lämmöllä muistelee



9. Hei Hei nähdään keväällä!